

Petr Svoboda

Odboj pod kontrolou Státní bezpečnosti Provokace proti ilegálním skupinám třetího odboje na příkladu akce „Kühnel“

Přelom čtyřicátých a padesátých let, označovaný též jako období československého stalinismu, představuje i přes vzrůstající produkci odborné historiografie stále nedostatečně zmapovanou kapitolu našich poválečných dějin, zejména pak v souvislosti s výstavbou a činností bezpečnostního aparátu jakožto hlavní opory nově nastoleného režimu. Přestože je celá řada témat již delší dobu badatelské veřejnosti známa, mnohé otázky zůstávají. Jedno z nedostatečně zpracovaných a objasněných témat bezpochyby představuje provokační činnost bezpečnostních složek, jejímž hlavním cílem byla likvidace opozice jako takové.¹ Mezi mnoha provokacemi realizovanými v zakladatelském období komunistického režimu v Československu vyniká co do rozsahu i počtu obětí akce „Kühnel“.

Případ ústředního organizačního tajemníka Československé strany socialistické (ČSS) Josefa Kühnela lze bezpochyby označit za jednu z největších, dobře připravených a ve svém důsledku mimořádně úspěšných operací StB proti funkcionářům národně socialistické strany (ČSNS).² Dokládá aktivní formy protikomunistického odboje a respekt vůči příslušníkům rezistence a jejich činnosti ze strany bezpečnostních složek. V neposlední řadě též dokumentuje existenci vypracované organizační struktury ilegality v řadách funkcionářů a členů národně socialistické strany a poskytuje nezvratné důkazy o naprosto nevybíravých a nezákonných metodách, které poúnorový režim uplatňoval proti skutečným či pouze domnělým oponentům. Množství dochovaného archivního materiálu tak umožňuje detailně nahlédnout do způsobu práce a smýšlení tehdejších řídicích pracovníků StB. Přestože se jednalo o jednu z nejvýznamnějších akcí proti funkcionářům ústředí národně socialistické strany, není příliš známa a vzhledem k rozsahu celé provokační akce je zarážející,

1 Srov. KAPLAN, Karel: *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948–1956*. Doplněk, Brno 1999, s. 86–96; TÝŽ: *Protistátní bezpečnost 1945–1948. Historie vzniku a působení StB jako mocenského nástroje KSČ*. Plus, Praha 2015, s. 405–423; MÁLEK, Jiří: *Metody Státní bezpečnosti na likvidaci třetího odboje v letech 1948–1953*. In: CUHRA, Jaroslav – VEBER, Václav (eds.): *Za svobodu a demokracii I. Odpor proti komunistické moci*. Karolinum, Praha 1999, s. 60–84; BÍLEK, Libor: *Bývalí národní socialisté na jihovýchodě Moravy pod dohledem Státní bezpečnosti. Příklad využití tzv. kontrolních sítí proti domácím nepřátelům poúnorového režimu*. In: HORÁK, Pavel – HRADECKÝ, Tomáš a kol.: *České, slovenské a československé dějiny 20. století VIII*. Ořtis, Ústí nad Orlicí 2013, s. 171–182. Z literatury faktu NAVARA, Luděk – KASÁČEK, Miroslav: *Volavčí síť. Po stopách třetího odboje*. Host, Brno 2012.

2 KAPLAN, Karel: *Největší politický proces. „M. Horáková a spol.“ ÚSD AV ČR – Archiv hl. m. Prahy – Doplněk*, Praha – Brno 1996, s. 104. Dále srov. MÁLEK, Jiří: *Případ Kühnel. Masarykův lid*, 2007, roč. 13, č. 2, s. 16–17.

že jí ze strany odborné veřejnosti nebyla dosud věnována náležitá pozornost. Tato případová studie podrobně zachycuje jak skutečnou ilegální činnost Josefa Kühnela, tak zejména genezi provokace StB sestávající z únosu jeho osoby, následného zpravodajského vytěžení a zatčení při fingovaném přechodu státní hranice. Prostřednictvím této logisticky důmyslné akce se bezpečnostním pracovníkům podařilo úspěšně proniknout do ilegálních organizací po linii bývalé národně socialistické strany, delší dobu je kontrolovat, či dokonce řídit a posléze, když už jejich činnost nebyla v zájmu StB, postupně je likvidovat.

Politický vzestup Josefa Kühnela

Josef Kühnel (20. 5. 1900 – 7. 2. 1962) byl jedním z mnoha funkcionářů národně socialistické strany, kteří takřka ihned po únorovém převratu aktivně vystoupili proti nastolenému režimu, zakládali početné ilegální skupiny a rychle tak rozšiřovali řady tvořící se protikomunistické rezistence. Narodil se v Horních Požárech na Benešovsku v rodině kamenického dělníka Josefa Kühnela, později zaměstnaného v ČKD v pražské Libni, a Růženy, rozené Bezouškové. Jeho matka původně pracovala jako textilní dělnice a po určité době se začala věnovat podomnímu prodeji prádla. Josef vyrůstal spolu se starší sestrou Marií. Po vychození obecné a měšťanské školy v Praze-Libni se vyučil puškařem. Krátce byl zaměstnán ve zbrojovce Praga v pražských Vršovicích. V listopadu 1918 se jako dobrovolník přihlásil do československé armády a následně se na Slovensku zúčastnil bojů proti Maďarské republice rad. Tam v roce 1919 utrpěl zranění pravé nohy a následně byl ze zdravotních důvodů superarbitrován. Po odchodu do civilu pracoval v letech 1921–1929 jako puškař v brněnské Zbrojovce. Již v roce 1914 vstoupil do České strany národně sociální, kde postupně zastával většinu funkcí na úrovni místní organizace, až se posléze dostal jako jednatel do župního výboru. Manželství, které v roce 1922 uzavřel s Vlastimilou Staňkovou, zůstalo z důvodu její choroby bezdětné. V roce 1929 nastoupil jako obvodní tajemník národně socialistické strany ve Vyškově a na tomto postu setrval až do okupace. Za protektorátu zprvu vykonával funkci okresního tajemníka Národního souručenství v Blansku, později postoupil na místo krajského tajemníka v Brně. Byl též činný v protinacistickém odboji: aktivně spolupracoval s ilegální zpravodajskou organizací, která pomocí vysíláčky předávala získané informace představitelům československého vojenského exilu v Londýně. Za svou odbojovou činnost byl po válce vyznamenán Československým válečným křížem. Po osvobození zastával funkci tajemníka na ústředí národně socialistické strany pro Prahu venkov, v srpnu 1945 byl na naléhání svých stranických přátel přeložen do Olomouce, kde působil jako krajský tajemník. V dubnu 1947 povýšil na vedoucího tajemníka zaměstnaneckého odboru na ústředním sekretariátu národně socialistické strany v Praze, kde byl hodnocen jako organizačně schopný, výřečný a mimořádně pracovitý.

Zmapovat Kühnelovy politické názory či vztah ke konkrétním vrcholným představitelům národně socialistické strany není z důvodu pramenné nouze snadné. Z jeho pozdějších vyjádření lze usuzovat, že patřil k pomyslnému levému křídlu a že zaujímal značně rezervovaný postoj k politice vedení strany v době třetí republiky,

Petr Svoboda

zejména pak v souvislosti s pasivní úlohou během únorové krize. *Musíme si vzít výstražný příklad z našich bývalých politických vedoucích, konstatoval v lednu 1949, kteří komunisty a jejich plánovitý postup podceňovali. Kolikrát jsem říkal Zenklovi³, ať si vezme „[komunistický] Manifest“ nebo [Trockého] „Dějiny ruské revoluce“ do ruky a srovnává tehdejší postup bolševiků s postupem našich komunistů. Smál se mi a dnes vidí, do jaké míry bylo u nás použito Leninových pouček a do jaké míry se uplatnily. Lenin řekl: „Nechte je (Kerenského) v sovětech a vy se snažte ovládnout závodní rady. Až tam získáte převahu, máte moc v rukou i v sovětech, protože půjde za vámi dělnictvo.“ Totéž udělali i komunisté u nás. Ovládli továrny a v únoru vytáhli proti nám s dělnictvem do ulic. Tam jsme to dopracovali díky „chytrosti“ našich politiků!⁴ Taktéž kritizoval nejužší okolí předsedy strany a jeho neochotu naslouchat odlišným názorům, neboť to, co si Zenkl utvořil kolem sebe, to byla strana ve straně.⁵ Po únorových událostech přestoupil do „obrozené“ socialistické strany, kde byl koncem června 1948 na doporučení poslanců Jana Mátle a Františka Koktána pověřen funkcí vedoucího tajemníka organizačního odboru.⁶ Na základě poznatků operativy StB byl na jaře 1948 charakterizován jako *prostý a upřímný člověk, bezelstný, upřímný socialista, bez velkého politického vzdělání, ale se zdravým instinktem a vrozeným rozhledem. Organizačně schopný, statečný, má válečný kříž a řadu jiných vyznamenání za činnost v II. odboji.*⁷*

Národní socialisté po únoru 1948

V souvislosti s popisovaným případem je třeba alespoň ve stručnosti přiblížit situaci, v jaké se nacházelo vedení národně socialistické strany krátce po únoru 1948. Úspěšné a rychlé nastolení komunistické moci překvapilo představitele demokratických stran, kteří na to nebyli dostatečně připraveni. Přestože mnozí zprvu vnímali svou prohru jako dočasnou, následný mocenský tlak a silící represe nedávaly do budoucna mnoho optimismu.⁸ ČSNS byla po únoru 1948 zdecimována, zanikly místní a okresní organizace a členská základna byla výrazně zredukována. Navíc nepanoval jednotný názor ohledně dalšího postupu a spíše se vyčkávalo. Bývalí členové měli četné schůzky, na kterých se snažili udržet tradice a ducha strany, hovořili o stávající situaci, průběhu únorové krize a roli nejvyšších představitelů strany, budoucích možnostech apod. Důležitým tématem byl zejména aktuální vývoj mezinárodní situace.

3 PhDr. Petr Zenkl (1884–1975), v době třetí republiky předseda ČSNS, místopředseda vlády a významný představitel protikomunistické opozice. V srpnu 1948 se mu i s manželkou podařilo uprchnout z Československa. V zahraničí stál v čele národně socialistického exilu a v letech 1949–1974 zastával post předsedy Rady svobodného Československa (RSČ) se sídlem ve Washingtonu. Zemřel v USA.

4 ABS, f. Velitelství Státní bezpečnosti (dále jen 310), sign. 310-73-16, Agenturní hlášení Ludmily Dytrychové z 18. 1. 1949, s. 30.

5 Tamtéž, Agenturní hlášení Ludmily Dytrychové ze 4. 2. 1949, s. 25.

6 ABS, f. Vyšetřovací spisy – Centrála (dále jen MV-V), vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., Zápis o výpovědi s Josefem Kühnelem z 25. 7. 1950, s. 10–11 a tamtéž, Životopis Josefa Kühnela z 21. 12. 1950, s. 94.

7 ABS, f. Hlavní správa rozvědky – Agenturní svazky (dále jen I.S-4), svazek a. č. AS-7464, reg. č. 41538/016, Charakteristiky osob pracujících v ilegalitě (tak, jak je uvedl mjr. K.), nedatováno (pravděpodobně jaro 1948), s. 293.

8 KAPLAN, Karel: *Největší politický proces*, s. 9–10.

Odboj pod kontrolou Státní bezpečnosti

Jistě se zamýšleli i nad tím, jakou roli bude hrát nově formovaná ČSS v poúnorové Národní frontě a zda by v případě uvolnění režimu měli být politicky aktivní a vstoupit do „obrozené“ strany.

Proměny nekomunistických stran, zejména pak strany národně socialistické, se dotkly řady funkcionářů, kteří byli jako jedni z prvních postiženi čistkami a zvlášť nově nastolené poúnorové moci. Mnoho z nich záhy stálo u zrodu vzrůstající protikomunistické rezistence. Ti, kterým hrozilo zatčení, odešli do exilu s pevnou vírou v brzký návrat, další se stáhli z veřejného života, jiní splynuli s „obrozenou“ Československou stranou socialistickou, jež se pozvolna měnila v poslušný článek systému Národní fronty.⁹ Průběh parlamentních voleb v květnu 1948 s nedemokratickou jednotnou kandidátkou a postupná role „obrozené“ socialistické strany akcelerovaly hledání možných strategií a řešení. Z mnoha schůzek bývalých vysoce postavených představitelů strany konaných od jara do podzimu 1948 – Petr Zenkl, Milada Horáková¹⁰, Josef Nestával¹¹, Josef Čupera¹², František Račanský (1900–1988), Karel Šobr (1910–1990), František Dlouhý (1904–1987) – vyplynulo ustanovení tzv. „politické šestky“ jako domácího ilegálního výboru národně socialistické strany v čele s Josefem Nestávalem. Vznikl ze Zenklova podnětu krátce po jeho emigraci v srpnu 1948 a udržoval kontakty s exilovým vedením, pomáhal rodinám perzekvovaným komunistickým režimem a promýšlel návrhy politického i hospodářského uspořádání Československa po změně režimu. Prozatím podnikal přípravné kroky, přičemž výraznější rozvinutí činnosti mělo nastat až ve „vhodný okamžik“ v souvislosti s oslabením sovětského vlivu ve střední Evropě a předpokládaným pádem komunistického režimu. Bývalý předseda Zenkl doporučoval vyčkat do parlamentních voleb, kdy již měla být „obroda“ strany dovršena, a mělo tak být jasné, kdo ze straníků se těší komunistické důvěře a může zůstat ve své funkci. Dále se měly udržovat kontakty s národně socialistickým exilem, stejně jako pokračovat v postupné infiltraci ČSS a eliminovat v ní vliv nejradikálnějších komunistických kolaborantů.¹³ Z rozhodnutí „šestky“ vzešel k bývalým funkcionářům požadavek politické a propagandistické činnosti s cílem udržet

- 9 Tamtéž. Dále srov. VEBER, Václav: *Třetí odboj. ČSR v letech 1948–1953*. Univerzita Pardubice, Pardubice 2014, s. 191–195; KOČIAN, Jiří: Československá strana národně socialistická v období po květnových volbách v roce 1946. In: PEČKA, Jindřich (ed.): *Acta contemporanea. K pětadesátinám Viléma Prečana. ÚSD AV ČR, Praha 1998*, s. 132–146; TÝŽ: *Československá strana národně socialistická v letech 1945–1948. Organizace, program, politika*. Doplněk, Brno 2002, s. 149–162.
- 10 JUDr. Milada Horáková (1901–1950), v letech 1945–1948 předsedkyně poslaneckého klubu národně socialistické strany. Jako představitelka protikomunistické opozice byla v září 1949 zatčena a v politickém „procesu s vedením záškodnického spiknutí proti republice dr. Horáková a spol.“ v červnu 1950 odsouzena k trestu smrti a popravena.
- 11 JUDr. Josef Nestával (1900–1976), politik národně socialistické strany. V politickém procesu „dr. Milada Horáková a spol.“ byl v červnu 1950 odsouzen k doživotnímu trestu odnětí svobody. Podmínečně propuštěn byl v roce 1963.
- 12 JUDr. Josef Čupera (1908–1973), od roku 1945 tajemník poslaneckého klubu národně socialistické strany. Jako blízký spolupracovník Milady Horákové a člen „šestky“ byl v listopadu 1949 zatčen a v červnu následujícího roku v jednom z procesů („Josef Čupera a spol.“) navazujících na monstrproces „dr. Milada Horáková a spol.“ odsouzen k doživotnímu trestu odnětí svobody. Podmínečně propuštěn byl v roce 1963.
- 13 NEKOLA, Martin: *Petr Zenkl. Politik a člověk*. Mladá fronta, Praha 2014, s. 241–242.

Petr Svoboda

pevně přesvědčení a soudržnost stoupenců strany s odpůrci komunistického režimu. Dalším požadavkem pak byla podpora a organizační zajištění pomoci režimem ohroženým či již postiženým osobám.¹⁴

Představitelé národně socialistické strany vycházeli po únoru 1948 z předpokladu, že zásadní změna vnitropolitických poměrů v Československu je přímo odvislá od vývoje mezinárodních vztahů mezi Západem a Východem. Neshody však panovaly v predikaci nejbližšího vývoje, přičemž se uvažovalo o dvou možných variantách. Zprvu velice silné přesvědčení o blížícím se konfliktu mezi západními zeměmi a SSSR, umocněné v roce 1949 vznikem NATO a dvou německých států, dávalo slibné naděje na brzký pád komunistického režimu, jehož represivní a perzekuční projevy každým dnem sílily. Mnozí však byli toho názoru, že vzhledem k nedávno skončené světové válce nedojde ke změně vztahů mezi velmocemi prostřednictvím ozbrojeného konfliktu, nýbrž cestou postupného snižování napětí, politickými dohodami a vzájemným sblíčováním. Obecně se vycházelo z předpokladu, že USA budou úspěšné díky politickému a ekonomickému tlaku na SSSR. V tomto kontextu měly veškeré úvahy a strategie směřovat k budoucím svobodným volbám v zemích východní Evropy pod záštitou OSN.¹⁵ Výsledkem mělo být uvolnění, či dokonce odchod SSSR z tohoto evropského regionu. Ať už by se události ubíraly tou, či onou cestou, bylo třeba zmobilizovat a připravit na nadcházející politický zvrát členskou základnu a sympatizanty strany. V příhodném okamžiku měli národní socialisté vystoupit jako pevně zorganizovaná silná strana, která bude schopna úspěšně čelit komunistickému tlaku. Proto bylo nutné udržet aktivní spojení mezi ústředím, kraji a okresy, pracovat na co největší soudržnosti bývalé i stávající členské základny a nedopustit, aby se funkcionáři a představitelé strany díky vlastní neopatrnosti stávali obětí komunistických provokací a následné perzekuce.¹⁶ Skutečnost, že bylo obtížné, ne-li nemožné tyto nachystané a promyšlené zpravodajské hry prohlédnout, názorně dokládá případ Josefa Kühnela.

Počátky Kühnelovy ilegální činnosti

Po odeznění prvotního šoku z průběhu únorových událostí byly již od jara 1948 v rámci národně socialistické strany z doporučení vedoucích představitelů vytvářeny ilegální skupiny. Dle doloženého svědectví pověřil bývalý předseda strany Petr Zenkl před svým odchodem do exilu v srpnu 1948 Josefa Kühnela a další funkcionáře z ústředí vytvářením ilegálních skupin na trojkovém principu, který se osvědčil již za

14 Srov. DVOŘÁKOVÁ, Zora – DOLEŽAL, Jiří: *O Miladě Horákové a Miladu Horákově o sobě*. Klub dr. Milady Horákové – Eva – Milan Nevole, Praha 2001, s. 66–75. Dále srov. KOURA, Petr: „Měl jsem rád svou republiku“. Životní příběh politického vězně dvou totalit JUDr. Josefa Nestávála. In: *Sborník archivu ministerstva vnitra*, č. 4. OASS MV ČR, Praha 2006, s. 171–177; JINDRA, Martin: Nikdy jsem se nechtěl postavit proti státu a národu. Nástin životního příběhu jednoho z členů národněsocialistické „politické šestky“ JUDr. Františka Račanského. *Paměť a dějiny*, 2009, roč. 3, č. 1, s. 32–33.

15 KAPLAN, Karel: *Největší politický proces*, s. 90–91.

16 Tamtéž, s. 93.

17 Jednalo se o zavedení „systém trojek“ a „systém spojek“. Na velící osobu byly pod krycími jmény napojeny maximálně tři skupiny o třech členech, tedy 3 + 3 + 3 a velitel. Kontakty mezi skupinami i jednotlivci byly uskutečňovány výhradně prostřednictvím spojek. *Archiv autora*, rozhovor s Čestmí-

Odboj pod kontrolou Státní bezpečnosti

okupace.¹⁷ Na základě dochovaných agenturních zpráv z Kühnelova nejbližšího okolí se však zdá pravděpodobnější, že ho tímto úkolem pověřil bývalý tajemník národně socialistického poslaneckého klubu Josef Čupera, s kterým byl v častém kontaktu a který měl jako člen tzv. „šestky“ odpovědnost za organizační záležitosti, zejména pak za obnovení a rozvoj kontaktů s bývalou členskou základnou.¹⁸ Oba se shodovali ve vyčkávací taktice a v otázce přípravné činnosti směřující k obnově demokratického systému, v kterém by nejvýznamnější pozici měly nadále socialistické strany. Kühnel byl přesvědčen o tom, že KSČ není úspěšná ani dostatečně silná na to, aby si v zemi udržela moc příliš dlouho. Očekával její pád a následnou obnovu předúnorové parlamentní demokracie za předpokladu zachování socializačních opatření. *Lze si jen přát, vyjádřil se v únoru 1949, aby byl co nejdříve konec. Je to v sobeckém zájmu každého z nás pochopitelné, ale chceme-li komunismu se opravdu zbavit, chceme-li, aby každý pocítil jeho slasti na své kůži, hlavně aby sami komunisté je náležitě okusili, potom je třeba, aby alespoň rok dva to ještě trvalo. Lidé se musí sami přesvědčit.*¹⁹

Kühnel dával z konspiračních důvodů záměrně najevo, že chce spolupracovat s „obrozenou“ socialistickou stranou, avšak současně začal na základě Čuperových instrukcí vytvářet a koordinovat síť krajských důvěrníků, jejichž úkolem bylo budovat vlastní síť pověřenců na úrovni okresů. Ti měli následně vyhledávat a kontaktovat spolehlivé jednotlivce na nejnižší úrovni obcí.²⁰ Organizačně bylo třeba podchytit zejména „staré“ a oddané příslušníky národně socialistické strany, kteří měli vytvořit uvnitř „obrozené“ strany frakci, tj. *vybudovat zdravou blavu pod shnilým kloboukem*.²¹ Příležitostí k tomu měl Kühnel dostatek, neboť po obnovení krajské soustavy strany, zrušené při „reorganizaci“ po únoru 1948, mu nové vedení umožnilo, *aby prováděl osobní revize po okresech, aby se na místě přesvědčoval o situaci. Kühnel to považuje za velmi důležité [a je přesvědčen, že] musíme zůstat stranou co nejdéle výběrovou a vytvořit si spolehlivou kostru, která v případě potřeby bude umět nabrat na sebe ostatní masy*.²² Dobře fungující organizace se mu podařilo vytvořit zejména v Praze, Olomouci, Liberci a Plzni.²³ Spolu s přítelem Ing. Janem Bervidou²⁴, bývalým náměstkem ministra dopravy, začali se zakládáním ilegálních skupin již od léta 1948.

rem Čejkou, 3. 5. 2012. Čestmír Čejka (1928–2018) byl jako člen ilegální skupiny mladých národních socialistů odsouzen v roce 1950 v procesu „Zdeněk Slavík a spol.“ Státním soudem v Praze k 17 letům odnětí svobody. Po propuštění na amnestii prezidenta republiky v roce 1960 byl o dva roky později opět zatčen a odsouzen v procesu „Pavel Burian a spol.“ k jednomu roku odnětí svobody. Do trestu se započelo ještě dalších sedm let, která mu byla amnestii v roce 1960 podmíněčně odpuštěna. Propuštěn byl na jaře 1964. Srov. CIDLINSKÁ, Lucie: *Politické procesy 50. let – politický vězeň Čestmír Čejka* (diplomová práce). Technická univerzita v Liberci, Liberec 2011.

18 ABS, f. 310, sign. 310-73-16, Agenturní hlášení Ludmily Dytrychové z 21. 3. 1949, s. 28.

19 Tamtéž, Agenturní hlášení Ludmily Dytrychové z 11. 2. 1949, s. 21.

20 ABS, f. Inspekce ministra vnitra ČSSR, I. díl (dále jen A 8/1), inv. j. 707, Protokol o výpovědi Josefa Kühnela z 13. 2. 1958, s. 11.

21 ABS, f. 310, sign. 310-73-16, Agenturní hlášení Ludmily Dytrychové ze 4. 2. 1949, s. 24.

22 Tamtéž, Agenturní hlášení Ludmily Dytrychové z 11. 2. 1949, s. 21.

23 ABS, f. 310, sign. 310-74-5, sv. 81, Návrh dílčí akce proti teroristické a zpravodajské skupině vedené Josefem Kühnelem z 9. 4. 1949, s. 4.

24 Ing. Jan Bervida (4. 9. 1893 – 26. 1. 1962) po absolvování táborského gymnázia začal v Praze v roce 1913 studovat na ČVUT, obor strojnictví a letecká technika. Po vypuknutí první světové války byl

Petr Svoboda

Ve snaze vybudovat ilegální organizaci na celorepublikové úrovni kontaktovali a následně napojovali zejména ty vyakčněné členy bývalé národně socialistické strany, o jejichž loajalitě nepochybovali. *Koncem března 1948, vypověděl později Josef Kühnel, jsem [...] informoval poslance Tichotu a Jiráska a dále ing. Bervidu, kteří [...] souhlasili s vybudováním ileg. organizace. Při jedné schůzce, kdy ke mně přišli Tichota, Jirásek, Bervida a Dlouhý, to bylo asi koncem března 1948, zavolal jsem svoje spolupracovnický Hovorku, Šebka a Jungra a na této [...] jsem jim předložil svůj plán pro vybudování sítě ileg. organizace krajských tajemníků, popř. funkcionářů, kterou jsem zhruba vypracoval ze spolehlivých starých národních socialistů. [...] Navrhoval jsem, aby byli získáni v každém kraji a v každém okrese [...] spolehliví jedinci, kteří budou podávat zprávy o unitropolitické situaci přímo ústředí a budou připraveni pro případ převratu, který by vyplynul buď z válečného konfliktu mezi Východem a Západem, eventuálně z ústupku SSSR z mocenských pozic ČSR. Jeden z přítomných, kdo to však byl, se již nepamatuji, k tomuto podotkl, že by bylo dobře tuto síť proorganisovat až do obcí. S tímto jsme [...] souhlasili a já jsem byl všemi určen, abych tuto věc provedl.*²⁵ Po Bervidově odchodu do exilu převzal Kühnel řízení rychle se rozrůstající organizace. Činnost skupiny se záhy úspěšně rozšířila do všech krajů republiky a do jara 1949 se podařilo aktivně zapojit celou řadu významných funkcionářů a členů bývalé i „obrozené“ národně socialistické strany. Jednalo se např. o tajemníka ústředí ČSS v Praze Karla Hovorku, bývalé poslance ČSNS Vladimíra Tichotu, Václava Jiráska, Emila Weilanda, dále krajského tajemníka ČSS v Pardubicích (později v Plzni) Františka Jungra, okresního tajemníka ČSS v Uherském Brodě Antonína Hrabálíka, bývalého okresního tajemníka ČSNS v Šumperku Bedřicha Kunce a mnoho dalších. Velmi cenné služby vykonal a Kühnelovi byl nápomocen též řidič ústředního sekretariátu Stanislav Kočí, který byl

odvelen na východní frontu, kde v roce 1915 padl do zajetí a následně vstoupil do tvořících se československých legií. Po absolvování „sibiřské anabáze“ se vrátil do vlasti a dokončil vysokoškolská studia. Pracoval v leteckých závodech v pražských Letňanech, od roku 1927 byl zaměstnán na ministerstvu veřejných prací v leteckém odboru. Díky svým schopnostem a odborné erudici již o dva roky později povýšil na post vrchního ministerského komisaře čs. civilního letectví. Za okupace byl jakožto bývalý legionář z ministerstva propuštěn a působil jako středoškolský pedagog na jedné z pražských průmyslových škol. Ke konci okupace byl zatčen Gestapem a obviněn z kontaktů s londýnskou exilovou vládou. Přípravovaný soudní proces se ale již neuskutečnil. Po osvobození nastoupil na ministerstvo dopravy, kde zastával post šéfa čs. civilního letectví. Po únoru 1948 byl jako vysoce postavený člen národně socialistické strany vyakčněn a pracoval jako správce ruzýnského letiště. V září 1948 spolu se ženou a dcerou uprchl do zahraničí. Zprvu působil ve Francii a díky vlastní zpravodajské síti vytvořené v ČSR před odchodem do exilu aktivně spolupracoval se západními zpravodajskými službami. Dle dostupných záznamů StB působil dokonce jako řídicí orgán francouzské rozvědky. Jeho zpravodajská síť sestávala zejména z řad zaměstnanců n. p. Motorlet, přičemž informace dostával od bývalých spolupracovniců, kterým byly po roce 1948 umožněny výjezdy do západních zemí. Také byl dlouholetým členem vedení RSČ. V roce 1956 přesídlil do USA, kde jako uznávaný letecký odborník pracoval v ústředí Mezinárodní organizace pro civilní letectví (International Civil Aviation Organization – ICAO) až do počátku 60. let. *ABS, f. Historický fond MV (MV-H), a. č. H-416, agenturně pátrací svazek reg. č. 18, Bervida Jan, Bervida Jan ing. – zpráva z 6. 4. 1950, s. 218–219 a tamtéž, Vyhodnocení agenturně pátracího svazku reg. č. 18 z 9. 8. 1962, s. 220–221.*

25 *ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josefu a spol., Dodatek k zápisu o výpovědi s obviněným Josefem Kühnelem z 3. 10. 1950, s. 26–27. Obdobně Kühnel vypovídal při prošetřování svého případu Inspekcí ministra vnitra v roce 1958. Srov. *ABS, f. A 8/1, inv. j. 707, Protokol o výpovědi Josefa Kühnela z 13. 2. 1958, s. 10–12.**

Odboj pod kontrolou Státní bezpečnosti

před únorem 1948 osobním řidičem generálního tajemníka strany Vladimíra Krajiny²⁶ a měl jeho neomezenou důvěru.²⁷ Již začátkem března 1948, uvedl později Kühnel, vytvořily se skupiny ilegální jak uvnitř strany, tak i mimo z řad věrných národních socialistů. S vědomím několika vedoucích činitelů nár. soc. (Tichota, Částka, Dlouhý)²⁸ byla utvořena skupina přímo ze zaměstnanců ústředního sekretariátu (Kühnel, Hovorka, Jung, Šebek), kteří proorganizovali ilegální skupinu pomocí venkovských pracovníků.²⁹ Kühnelovy aktivity je třeba posuzovat kriticky, neboť některé jeho výroky mohly být záměrně zveličeny. Věděl, že jím psané zprávy byly určeny nejvyšším exilovým kruhům kolem předsedy Zenkla, a nelze proto vyloučit, že se snažil o zviditelnění vlastní osoby v národně socialistické ilegalitě. Ohledně uváděné proorganizovanosti skupin od krajů až po obecní úroveň je nutno vzít v potaz jeho omezené možnosti, časové hledisko a celkovou situaci v ČSR, kdy komunisté ovládli bezpečnostní aparát s rozsáhlou agenturní sítí. Úkolem organizace bylo stmelit zejména „staré“ věrné pracovníky a vytvořit síť jakési podzemní národně socialistické strany uvnitř legální „obrozené“ strany socialistické. Kromě organizační a zpravodajské činnosti se mělo prostřednictvím finančních a hmotných sbírek pomáhat členům postiženým komunistickým režimem, opatrovat pro ně zaměstnání a v případě potřeby jim umožnit odchod do zahraničí. Zejména obstarávání finančních prostředků představovalo jeden z nejobtížnějších úkolů, neboť znárodněním kapitálově silní jedinci byli prakticky vyřazeni z možnosti účinně pomáhat. V bývalých organizacích strany mnohde ještě jsou finanční prostředky, ale tyto se těžko získávají pro nebezpečí prozrazení.³⁰

Každá z pověřených osob měla obsluhovat síť vlastních důvěrníků. Jejich úkolem bylo podávat zprávy o situaci ve svých obvodech a povzbudivě působit na bývalou členskou základnu. Ze strategických důvodů bylo žádoucí získávat spolupracovníky v průmyslových závodech, úřadech, armádě a SNB, s nimiž se v okamžiku vystoupení proti komunistickému režimu počítalo na obsazení důležitých míst v oblasti

- 26 Doc. RNDr. Vladimír Krajina (1905–1993), vědec, účastník domácího protinacistického odboje, v době třetí republiky generální tajemník národně socialistické strany. Jako významnému představiteli protikomunistické opozice se mu po únoru 1948 podařilo uprchnout z Československa. V exilu se stal místopředsedou Rady svobodného Československa. Zemřel v kanadském Vancouveru.
- 27 ABS, f. I.S-4, svazek a. č. AS-7464, reg. č. 41538/016, Přehled osob činných v ilegalitě, jejich charakteristika, nedatováno (pravděpodobně z podzimu 1948), s. 197.
- 28 Vladimír Tichota (1899–?), bývalý poslanec národně socialistické strany; Alois Částka (1906–?), bývalý funkcionář národně socialistické strany v pražském Hloubětíně, František Dlouhý (1904–?), národně socialistický tajemník Ústřední rady odborů. Všichni byli v červenci 1950 odsouzeni za protistátní činnost v procesu „Josef Čupera spol.“, který jako tzv. okrajový navazoval na případ „dr. Milada Horáková a spol.“ Srov. DVOŘÁKOVÁ, Zora: *Děsivý červenec 1950. Třicet šest kauz monstrprocesu „Milada Horáková a spol.“ v záznamech bezpečnosti a justice a očima obžalovaných a odsouzených*. Klub dr. Milady Horákové – Eva – Milan Nevole, Praha 2018, s. 37–64.
- 29 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., operativní podsvazek, opis první zprávy, kterou Kühnel vyhotovil o své ilegální činnosti pod dojmem, že je u nepřítelů, 16. 4. 1949, s. 26. Kromě kontaktů na regiony vedli Karel Hovorka, František Jung a František Šebek evidenci starých funkcionářů ČSNS a po stránce spolehlivosti kontrolovali nové funkcionáře „obrozené“ ČSS. Dále evidovali osoby v pražských i mimopražských průmyslových závodech, které bylo možno oslovit jako důvěrníky pro ilegální práci. Tamtéž, s. 31.
- 30 Tamtéž, s. 39.

Petr Svoboda

státní správy, zásobování, výroby a bezpečnosti. Vyhledávání kontaktů na příslušníky bezpečnostních sborů představovalo problém, protože členové národně socialistické strany *byli téměř všichni z SNB vyřazeni. Ti, kteří snad zůstali, jsou na bezvýznamných místech.* [Je třeba] *pokusit se [...] zjistit propuštěné a od nich zjistit, na koho by bylo možno se obrátit.*³¹ Jako bývalý vedoucí tajemník zaměstnaneckého odboru národně socialistické strany kladl Kühnel důraz na podchycení spolupracovníků z řad dělnictva, zejména ve velkých závodech v Praze i regionech, kde mu jeho četné kontakty skýtaly nemalé příležitosti. Stejným způsobem se zabýval i možnosti sjednotit a do odbojové práce zapojit početné řady vyloučených členů Sokola. Doporučoval, aby krajší pověření vyhledali spolehlivého sokolského funkcionáře, který by byl zaúkolován a pracoval dle pokynů ústředí.³² Dalším Kühnelovým záměrem byla eliminace vlivu těch představitelů a členů „obrozené“ socialistické strany, o nichž se předpokládalo, že jsou do strany vysláni KSČ jako informátoři či přímo jako spolupracovníci StB.³³ Ve svých aktivitách se neomezoval pouze na činnost socialistické strany, v delším časovém horizontu se zabýval možností vytvořit v popřevratovém období novou „národní frontu“. Udržoval proto kontakty s představiteli ostatních demokratických stran, mimo jiné i s Vojtou Benešem³⁴, s *pravicovými sociálními demokraty a s nespolehlivými lidovci. Na tomto úseku se Kühnel nezabývá jen výstavbou ilegální sítě, ale i co největším využitím legálních možností, které má k dispozici, a má prý k tomu používat i pravicových elementů, ovšem dobře zamaskovaných v odborech.*³⁵ Nemalou pozornost věnoval organizačním problémům, např. zajištění potřebných dopravních prostředků či bytů s možností telefonního spojení. Naproti tomu nevyvíjel žádnou snahu ohledně získávání zbraní, neboť *skupina věnovala zájem hlavně otázkám politickým, prozatím nejvíce budování sítě. Kühnel se tomuto bránil, poněvadž zbraň má přijít až tehdy, když je politicky věc zralá. Jinak svádí majitele k romantismu. Zejména tam, kde není dostatek disciplíny.*³⁶

Jak je uvedeno výše, patřil k významným Kühnelovým spolupracovníkům též Bedřich Kunc³⁷, bývalý okresní tajemník národně socialistické strany v Šumperku, který byl v rámci budované „podzemní“ národně socialistické strany pověřen funkcí ve-

31 Tamtéž.

32 Tamtéž, s. 38.

33 ABS, f. 310, sign. 310-74-5, sv. 81, Návrh dílčí akce proti teroristické a zpravodajské skupině vedené Josefem Kühnelem z 9. 4. 1949, s. 4–5.

34 Vojta Beneš (1878–1951), československý politik, meziválečný i poválečný sociálnědemokratický poslanec Národního shromáždění a starší bratr prezidenta Edvarda Beneše. Jako významná postava počátků protikomunistického odboje odešel na jaře 1949 do exilu. Zemřel v USA.

35 ABS, f. 310, sign. 310-74-5, sv. 81, Návrh dílčí akce proti teroristické a zpravodajské skupině vedené Josefem Kühnelem z 9. 4. 1949, s. 5–6.

36 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., operativní podsvazek, opis první zprávy, kterou Kühnel vyhotovil o své ilegální činnosti pod dojmem, že je u nepřítele, 16. 4. 1949, s. 40.

37 Bedřich Kunc (25. 2. 1899 – 28. 3. 1962) se narodil v Bartoňově na Šumpersku v rodině zedníka. Po vchození německé obecné školy v Rudě nad Moravou (něm. Eisenberg) a dvou letech strávených v německém Braunschweigu byl zaměstnán v Olšanské papírně v Sudkově na Šumpersku. Později nastoupil do jedné z brněnských lékáren. V letech 1918–1920 absolvoval vojenskou prezenční službu. Poté se oženil a vrátil se do zaměstnání v lékárně. Od roku 1923 pracoval jako zaměstnanec pastevních družstev na Moravě a o dva roky později se stal placeným tajemníkem agrární strany v Brně. Na tomto postu setrval až do okupace, kdy po rozpuštění politických stran vykonával funkci tajemníka Národ-

Odboj pod kontrolou Státní bezpečnosti

doucího důvěrníka pro oblast celé Moravy. Záhy se mu podařilo vybudovat pobočky v téměř všech významnějších moravských městech. Obzvláště silné byly zejména na Šumpersku, Olomoucku a Přerovsku. O jeho významu v souvislosti s protikomunistickou činností svědčí i skutečnost, že se již na jaře 1948 podstatným způsobem podílel na ustanovení ilegální organizace pod názvem Národní rada. Ta sestávala z osob, které byly po únoru 1948 z důvodu politické nespolehlivosti propuštěny ze svých zaměstnání. Záměrem tohoto zpočátku nijak radikálního uskupení bylo hmotně a finančně vypomáhat a při pravidelných schůzkách povzbuzovat perzekvované osoby.³⁸ Od února 1949 byl Kunc prostřednictvím svého spolupracovníka Zdeňka Roháče též ve spojení s široce založenou moravskou odbojovou skupinou Světлана-Jarmila, sestávající z bývalých partyzánů, jejíž činnost však byla pod kontrolou StB.³⁹ Sám Kunc budoval v rámci této organizace vlastní buňky v Jeseníkách, Holešově a Olomouci. Kontakt se „světlanáři“ se však nakonec stal osudným nejen jemu a Kühnelovi, nýbrž i desítkám dalších osob, které byly do celé záležitosti postupně zapojeny.

Kühnel s pomocí svých skupin získával zpravodajské informace a prostřednictvím kurýrní cesty přes České Budějovice je až do konce roku 1948 odesílal do zahraničí, zejména do Paříže (Vladimír Krajina, Antonín Bartoš⁴⁰). Okruh jeho ilegálních spolupracovníků zasahoval též do řad zaměstnanců vězeňské stráže, a dokonce do SNB.⁴¹ V neposlední řadě též pomáhal režimem ohroženým osobám k útěku do zahraničí, např. manželce Vladimíra Krajiny, vyloučit nelze ani jeho podíl na úspěšném útěku Petra Zenkla.⁴² Přibližně do listopadu 1948 měl v tomto ohledu vskutku nemalé mož-

ního součinnosti. V roce 1933 se oženil podruhé a usadil se v Holešově. Pro podezření z podpory ilegálních pracovníků hledaných Gestapem byl v květnu 1940 zatčen a následně vězněn v koncentračních táborech Buchenwald, Dachau a posléze též v Kolíně nad Rýnem. V lednu 1944 byl propuštěn a vrátil se do Holešova, kde se vzhledem k podlomenému zdraví léčil až do osvobození. V červnu 1945 přijal místo okresního tajemníka národně socialistické strany v Šumperku. V této funkci setrval do prosince 1947, kdy byl pověřen národní správou šumperské sodovkárny. Po únoru 1948, kdy mu byla národní správa odejmuta, pracoval s ohledem na zhoršené zdraví pouze příležitostně. Podruhé se rozvedl a až do svého zatčení žil v Přerově. Tamtéž, protokol sepsaný s Bedřichem Kuncem 13. 4. 1949, s. 36.

38 POSPÍŠIL, Jaroslav – MÁLEK, Jiří – POSPÍŠIL, Jan: *Hyeny v akci*. Lípa, Vizovice 2003, s. 355.

39 K problematice odbojové skupiny Světлана srov. ŠEDIVÝ, Zdeněk, F.: *Světлана. I. čsl. partyzánská brigáda Jana Žižky z Trocnova ve třetím odboji*. Papyrus, Vimperk 1997; POSPÍŠIL, Jaroslav – MÁLEK, Jiří – POSPÍŠIL, Jan: *Hyeny v akci*, s. 269–397. Nejnověji pak HOMOLA, Zdeněk – KOKEŠ, Luboš – MOURALOVÁ, Blanka – PINKAS, Jaroslav – SVOBODA, Libor – TICHÝ, Martin: *Případ Světлана. Proměny obrazu třetího odboje*. Katalog ke stejnojmenné výstavě. ÚSTR, Praha 2017.

40 Mjr. Antonín Bartoš (1910–1998), původně poštovní úředník, aktivní člen Sokola, příslušník protinacistického a protikomunistického odboje. V březnu 1940 odešel do Francie, kde byl zařazen do tvořícího se čs. zahraničního vojska. Po porážce Francie byl evakuován do Velké Británie, kde absolvoval speciální výcvik. Byl velitelem úspěšného tříčlenného výsadku Clay, který od dubna 1944 opeřoval v prostoru Valašska a Slovácka. Po válce se stal poslancem Národního shromáždění za národně socialistickou stranu. Ještě v únoru 1948 se mu podařilo i s rodinou odejít do exilu. Pod vedením gen. Františka Moravce se od roku 1949 podílel na organizování a vysílání kurýrů (agentů-chodců) do Československa. V listopadu 1952 přesídlil do USA, kde pracoval jako konstruktér a nadále aktivně působil v exilovém hnutí.

41 ABS, f. 310, sign. 310-74-5, sv. 81, Návrh dílčí akce proti teroristické a zpravodajské skupině vedené Josefem Kühnelem z 9. 4. 1949, s. 6–7.

42 Tamtéž, s. 6. K útěku Vladimíra Krajiny a Petra Zenkla srov. DVOŘÁKOVÁ, Zora: *Politikové na útěku. Osudy změnéné 25. únorem 1948*. Epoque, Praha 2004, s. 70–78, 192–213.

Petr Svoboda

nosti, neboť byl v úzkém kontaktu s několika vlivnými příslušníky finanční stráže, díky nimž skupina využívala dobře fungujících přechodů – Znojmo, Slavonice, Nové Hradky, Kdyně, Tachov, Svätý Kříž, Aš a Cheb.⁴³ V důsledku zrušení finanční stráže koncem roku 1948 však nebylo možné takto pokračovat a v době zatčení byl Kühnel pravděpodobně již zcela bez spojení se zahraničím.

Kühnelova spolupráce s „mjr. Králem“

Začátkem září 1948 navštívila Kühnela pracovnice osobního oddělení ústředního sekretariátu ČSS Božena Dvořáková a předala mu několik výtisků letáku s názvem *Pochodeň – informační zprávy ze zahraničí*. Důvěrně mu sdělila, že pracuje v ilegální organizaci s názvem Československá strana práce, jejímž vedoucím je Vlastislav Chalupa⁴⁴, tajemník a blízký spolupracovník Petra Zenkla, který v ilegalitě a v práci s odbojovými skupinami vystupuje pod krycím jménem „mjr. Král“. Kühnel ji požádal, aby mu s ním zprostředkovala schůzku. Nemohla tehdy tušit, že se jako bývalá Chalupova sekretářka stala jednou z mnoha obětí rozsáhlé provokace StB a že i její celkem bezproblémový odchod do exilu v listopadu 1948 bude ve skutečnosti záměrem bezpečnostních orgánů. Dvořáková, která neznala pravou úlohu „mjr. Krále“, tak v naprosté nevědomosti a dobré víře napojila Kühnela na příslušníky StB a jimi prováděnou akci „Skaut“.

Tato zpravodajská hra s rozsáhlou sítí ilegálních organizací zakládáných agenty StB a řízených zpravodajci je považována za vůbec největší provokaci StB za celé období její existence, v níž bylo později zatčeno na 700 lidí. Záměrem ambiciózního projektu byla degradace odbojového hnutí jako takového a snaha vnutit jeho příslušníkům vlastní myšlení, postoje i způsob práce.⁴⁵ Zprvu mělo jít o cílené proniknutí

43 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., operativní podsvazek, opis první zprávy, kterou Kühnel vyhotovil o své ilegální činnosti pod dojmem, že je u nepřítele, 16. 4. 1949, s. 37–38.

44 JUDr. Vlastislav Chalupa (4. 11. 1919 – 20. 8. 2002) se narodil v Jaktáři u Opavy v rodině soudce. Po absolvování gymnázia se na podzim 1938 zapsal na Právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně. Během okupace, kdy pracoval jako bankovní úředník, byl zatčen Gestapem a po osmi měsících internace v koncentračním táboře Sachsenhausen propuštěn na svobodu. Po osvobození úspěšně dokončil vysokoškolské studium. Jako oddaný stoupenec národně socialistické strany se aktivně zapojil do politického života. V Brně zřídil a vedl Oddělení pro vědeckou politiku při ústředí sekretariátu národně socialistické strany, které se v roce 1947 po jeho příchodu do Prahy transformovalo v poradní sbor předsedy strany Petra Zenkla. Po únoru 1948 zahájil protikomunistickou rezistenci, avšak jeho činnost a zejména snaha odejít do exilu neušly pozornosti agentů StB, kteří působili v ústředí národních socialistů. Oproti předpokládanému zatčení, vyšetřování a následnému odsouzení byl Chalupa v dubnu 1948 příslušníky StB unesen a přinucen ke spolupráci. Po náležitém „zpracování“ byl coby „volavka“ pod krycím jménem „mjr. Král“ využíván v rámci akce „Skaut“ k rozkrytí a vybudování rozvětvené struktury ilegálních skupin sestávajících z bývalých funkcionářů a členů nekomunistických stran, zejména pak strany národně socialistické. V září 1949 pod kontrolou StB emigroval do Paříže, kde působil jako významný představitel Československého zahraničního ústavu a dle pokynů StB dodával zprávy o činnosti exilových kruhů. V listopadu 1952 přesídlil do USA, kde byl opětovně kontaktován pracovníky StB. Spolupráce s ním byla definitivně ukončena v srpnu 1961. Srov. CHOLÍNSKÝ, Jan a Vlastislav Chalupa a Josef Kalvoda – dva osudy a dva odboje. In: VEBER, Václav – BUREŠ, Jan a kol.: *Třetí odboj. Kapitoly z dějin protikomunistické rezistence v Československu v padesátých letech 20. století*. Aleš Čeněk – ÚSTR – Metropolitní univerzita Praha, Plzeň 2010, s. 55–80.

45 VEBER, Václav: *Třetí odboj. ČSR v letech 1948–1953*, s. 93–96.

Odboj pod kontrolou Státní bezpečnosti

do stávajících ilegálních organizací, jejich postupnou kontrolu, podřízení a vytvoření fiktivního centra odporu. Prostřednictvím takto vybudovaného „ústředí“ v podobě Československé strany práce a vydávaných časopisů *Plamen* a *Hlas svobodné republiky* měl být ovlivňován a manipulován odboj jako takový způsobem, který plně vyhovoval bezpečnostním složkám a komunistické moci – ilegální skupiny měly být udržovány ve zdání určité zpravodajské aktivity, ve skutečnosti však neškodné pro stávající mocenský systém. Po určité době, usměrnění činnosti a maximálním vyčerpání ze strany StB měly být jednotlivé, zejména obtížně kontrolované skupiny likvidovány. V druhém plánu bylo snahou proniknout prostřednictvím takto ovládaného „ústředí“ do politického exilu a paralyzovat jeho instituce.⁴⁶ Základní princip akce „Skaut“ je znám, nicméně detailně popsány jsou pouze některé dílčí případy.⁴⁷

O počínání Josefa Kühnela byly bezpečnostní orgány dobře informovány, neboť kromě Josefa Damiana⁴⁸ („E-3“, „Raven“) byla na jeho osobu nasazena též agentka evidenčního odboru ÚV KSČ Ludmila Dytrychová („B-10“, „L-4“, „Eva“), vysokoškolská studentka. Již v květnu 1945 se stala členkou KSČ a Karlem Švábem, vedoucím

46 Tamtéž, s. 198–201.

47 K akci „Skaut“ a provokační činnosti Vlastislava Chalupy dále MÁLEK, Jiří: JUDr. Vlastislav Chalupa, agent StB. *Securitas Imperii*, 1994, č. 2, s. 72–116; TÝŽ: Proklatec – JUDr. Vlastislav Chalupa, agent StB mjr. Král. In: POSPÍŠIL, Jaroslav – MÁLEK, Jiří – POSPÍŠIL, Jan: *Hyeny v akci*, s. 633–667; KAPLAN, Karel: *Největší politický proces*, s. 74–78, 104–111; ŠEDIVÝ, Zdeněk, F.: *Velká operace. Pokus Státní bezpečnosti o likvidaci třetího odboje*. Papyrus, Vimperk 1996; ŽÁČEK, Pavel: Ke vzniku protikomunistického odboje. Z agenturního svazku Státní bezpečnosti. In: ŽÁČEK, Pavel a kol.: *Vyjáždění úcty a vděčnosti. Sborník o protikomunistickém odboji*. MO ČR – VHÚ, Praha 2013, s. 136–157.

48 Josef Damian (4. 1. 1926 – 3. 7. 2001) pocházel z Olomouce, kde po vyučení pracoval jako obchodní příručí. V červnu 1945 vstoupil do KSČ a odešel do Prahy studovat Vysokou školu politickou. Záhy však studia zanechal, přešel do služeb KSČ a pracoval na krajském sekretariátu v Praze jako člen propagační komise. Zde byl vyhlédnut pracovníkem Zemského odboru bezpečnosti Otmarem Kašinou a v únoru 1947 získán pro státněbezpečnostní službu. Jako příslušník StB začal pracovat v národně socialistické straně, kam byl vyslán Miroslavem Pichem-Tůmou, velitelem 2. oddělení 2. sektoru BAa StB (politické zpravodajství vedené Ladislavem Zelenkou). Stal se řádným členem a po absolvování jednoměsíční školy pro tajemníky národně socialistické strany nastoupil v červenci 1947 místo zaměstnance ústředního sekretariátu v Praze jako tajemník osobního oddělení. Po únoru 1948 upozornil Picha-Tůmu na JUDr. Vlastislava Chalupu jakožto osobu, prostřednictvím které je možné úspěšně proniknout do tvořících se struktur národně socialistické rezistence. V březnu 1949 byl z důvodu snižování počtu zaměstnanců z ústředí obrozené ČSS propuštěn. Z konspiračních důvodů pracoval až do konce roku v n. p. Československá Zbrojovka – podnik Jawa v Praze na Pankráci jako soustružník a vystupoval pod krycím jménem „Oldřich Raven“ jako spojka na „ústředí odboje“, tj. „mjr. Krále“. V té době byl Chalupa StB vyslán do zahraničí a začaly se likvidovat některé z ilegálních skupin akce „Skaut“. V jedné z nich (Věrní-Jožka) došlo k Damianovu prozrazení, neboť ho někteří její členové znali ze sekretariátu národně socialistické strany. Z tohoto důvodu se z rozhodnutí StB v lednu 1950 stáhl z civilního života a ukrýval se u ilegálních pracovníků, jelikož na něho musel být z důvodu krytí celé akce „vydán“ zatykač. Dne 7. 9. 1950 byl v procesu „Pavel Kotál a spol.“ v nepřítomnosti „odsouzen“ za protistátní činnost k trestu odnětí svobody na 20 let, čímž získal v řadách rezistence důvěryhodnou legendu. V ilegalitě „pracoval“ až do října 1950, kdy byl v rámci akce „Skaut“ StB vyslán do Paříže coby politický uprchlík, ve skutečnosti však jako Chalupův řídicí orgán. V prosinci 1951 se vrátil zpět do Československa. Až do odchodu do penze v roce 1987 pracoval v bezpečnostních složkách. ABS, f. Personální spisy příslušníků MV, personální spisy Josefa Damiana ev. č. 5279/26 a 5207/26. Též ABS, f. Vytríděné spisy sekretariátu ministra vnitra (dále jen 319), sign. 319-17-5, Damian Josef. K Damianově činnosti v rámci akce „Skaut“ nejnověji TOMEK, Prokop: Příslušník a agent StB Josef Damian. In: *Sborník ABS*, 2014, č. 12, s. 251–281.

Petr Svoboda

evidenčního odboru, byla se zpravodajskými úkoly vyslána do ústředí národně socialistické strany jakožto nepřátelského prostředí.⁴⁹ Do konce roku 1948 pracovala jako členka ústřední komise mladých národních socialistů. Posléze byla zaúkolována, aby se dostala do blízkosti Josefa Kühnela, což se jí zanedlouho podařilo. Následně dodávala zprávy, které jsou mnohdy doslovným přepisem Kühnelových slov. Z toho lze usuzovat, že rozhovory s ním tajně nahrávala. Při pozdější nedatované prověrce do svého životopisu uvedla:

Jednou jsme se přeli mezi studenty na přírodovědecké fakultě o politiku. Podařilo se mi obhájit stanovisko strany tak, že i bezpartijní se přidali na mou stranu. Na to ke mně přistoupil soudruh, který se mi představil jako s. Hejný, asistent botanického ústavu, dal mi číslo telefonu [...] a žádal mě o soukromou rozmluvu. Nabídl mi, zdali bych nechtěla dělat pro stranu v cizích řadách, že mě v Praze nikdo nezná. Když jsem souhlasila, poslal mě za O. Homolou, který mě zavedl přímo ke Karlu Švábovi do ústředí KSČ. Původně jsem měla pracovat u lidovců. [...] Když jsem ale měla nastoupit jako sekretářka u Háby⁵⁰, odmítla jsem, že musím studovat [...]. Potom se sešel se mnou asi dvakrát soudruh Josef Pros, který mě v roce 1946 před volbami seznámil se s. Jaroslavem...? (sic) Tento mě dostal jako úřednici do poslaneckého klubu čs. strany nár. soc. Karel Šváb mi slíbil, že tam budu pouze do voleb, a pak že se budu moci vrátit ke studiím. [...] Navrhla jsem K. Švábovi, [...] že mohu vstoupit regulérně do nár. soc. strany. [...] Šváb souhlasil a jako spojku mi dal soudružku Hedu Synkovou⁵¹. Má práce v nár. soc. straně trpěla nesystematičností, marně jsem však žádala na s. Synkové, aby mi tehdy poradili, jak mám pracovat, co je pro danou dobu nejdůležitější. [...] Měla jsem prostě sbírat vše, co se kolem mě dělo. [...] V lednu 1949 jsem navázala styk s ústředním organizačním tajemníkem nár. soc. Kühnelem.⁵²

Dytrychová tak přinášela mnoho cenných informací z nejužšího vedení „obrozené“ socialistické strany, zejména pak o dění na ústředním sekretariátu a názorech jednotlivých funkcionářů. Výše citovaný text je výmluvným dokladem o nedemokratických metodách a způsobu politické práce, kterou v poválečném období praktikovali komunisté ve vztahu k ostatním národně frontovním stranám.

49 Tzv. evidenční odbor ÚV KSČ vznikl v prosinci 1947 z popudu generálního tajemníka Rudolfa Slánského. Šlo o samostatný útvar v čele s Karlem Švábem, který byl prostřednictvím Bedřicha Gemindera podřízen přímo Slánskému. Jeho hlavním úkolem bylo vytvoření celostátní zpravodajské centrály KSČ, nasazování a řízení tajných členů KSČ do nekomunistických stran a shromažďování poznatků o minulé i současné činnosti funkcionářů všech politických stran včetně KSČ. Odbor dostával informace a výsledky činnosti od všech zpravodajských útvarů. Po únoru 1948 postupně ztrácel zájem o činnost a kontrolu nekomunistických stran, neboť se z nich stávaly bezvýznamné složky Národní fronty. V září 1951 byl zrušen. KAPLAN, Karel: *Nebezpečná bezpečnost*, s. 84–85, 177.

50 František Hála (1893–1952), římskokatolický kněz a přední lidovecký politik, v období třetí republiky ministr pošt.

51 Pracovnice evidenčního odboru ÚV KSČ, vedoucí vyhodnocovací skupiny tzv. zvláštního útvaru StB pro odhalování nepřátel ve straně.

52 Ing. Ludmila Dytrychová (její životní data nejsou známa) pocházela z České Třebové, kde vystudovala reálné gymnázium. V roce 1945, když přišla do východních Čech Rudá armáda, pracovala jako tlumočnice u NKVD, neboť hovořila ruský a německy. V květnu téhož roku vstoupila do KSČ a koncem září odešla do Prahy, kde začala studovat na ČVUT. NA, f. ÚV KSČ, Praha – komise II, sv. 10, a. j. 325, Seznam spisů – vnitro N, Životopis Ludmily Dytrychové, nedatováno, s. 1–3. Dále srov. ABS, f. 310, sign. 310-73-16, Zprávy z ilegality, Agenturní hlášení Ludmily Dytrychové z ledna a února 1949, s. 16–30.

Odboj pod kontrolou Státní bezpečnosti

Napojením na orgány StB se tak začal odvíjet tragický Kühnelův příběh. Prostřednictvím Dvořákové se 20. října 1948 uskutečnila jeho schůzka s „mjr. Králem“ na pražském Zlíchově. Zajišťoval ji Damian, kterého Dvořáková doporučila Kühnelovi jako schopného a oddaného spolupracovníka „mjr. Krále“. *Muž, který mě oslovil uvedeným heslem „my se odněkud známe“, po mém otočení se mi představil jako „major Král“ a hned jsem si uvědomil, že přede mnou stojí Dr. Chalupa. [... Tento] mně vysvětloval, jak došel k názoru vybudování své ileg. organizace „Strany práce“ a dovozoval, že jak strana bývalá nář. soc., tak i strana soc. dem. by se spojily v jedinou, a vytvořily by tímto jednu silnou stranu, která by měla název „Strana práce“ a tato strana by šla střední cestou, evoluční a nikoliv revoluční, jako strana KSČ. [...] Dále mi vyprávěl, že podle došlých zpráv ze zahraničí nelze očekávat vyřešení naší vnitropolitické situace v blízké době. Tato situace má se řešit cestou diplomatických dohod prostřednictvím OSN a doporučuje se pracovat v ČSR našim ilegálním organizacím opatrně, aby pracovníci nebyli prozrazeni. [...] Říkal, že odmítá jakékoliv teroristické akce se zbraní, neb že tyto jsou předem odsouzeny k potlačení státní mocí.*⁵³ Další kontakty a písemný styk mezi Kühnelem a „mjr. Králem“ zajišťoval Damian, jehož prostřednictvím asi měsíc po této schůzce obdržel Kühnel od Chalupy výpis z dopisu Huberta Ripky, v němž tento schvaloval jeho ilegální činnost a vyjádřil souhlas s tím, aby v budování síti v krajích a okresech bylo pokračováno. V závěru dopisu pak bylo uvedeno, že další pokyny k ilegální činnosti obdrží Kühnel nejpozději dva měsíce před očekávaným politickým zvratem v ČSR, ke kterému mělo dojít v horizontu dvou let.⁵⁴

Kühnel sice navázal spolupráci s „mjr. Králem“, avšak zdaleka ne dle představ důstojníků StB řídících akci „Skaut“. Z jeho strany byla vyslovena pouze částečná shoda s politickým programem Československé strany práce, který považoval za málo konkrétní a nedostatečný. Přestože souhlasil s Chalupovým návrhem, aby jeho široce rozvětvená skupina vystupovala v organizaci „mjr. Krále“ napříště pod označením „Barrandov“ a Kühnel sám aby užíval krycího jména „Petr Bar“, přesnější údaje o svých spolupracovnících však z konspiračních důvodů neposkytl a nadále pracoval převážně po vlastní linii. StB tak byla o jeho odbojové činnosti informována pouze rámcově a nedostatečně.⁵⁵

53 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., Dodatek k výpovědi s Kühnelem Josefem z 6. a 7. 10. 1950, s. 43–44. Na základě Damianových informací jsme o uvedeném schůzce informováni i ze strany StB: *Kühnel mjr. Královi mimo jiné sdělil, že má rozsáhlou ilegální organizaci, která se opírá o aparát socialistické strany. Svoje opěrné body má hlavně v Olomouci, Liberci, Plzni a Praze. Mimo to, že má spojení na významné činitele sociální demokracie a odborové hnutí. [...] S vedoucími osobami soc. dem. a s vedoucími odboráři že připravují úpravu poválečných poměrů, dále pak, že pomáhá různým osobám v útěku do zahraničí.* ABS, f. 310, sign. 310-74-5, sv. 81, Návrh dílčí akce proti teroristické a zpravodajské skupině vedené Josefem Kühnelem z 9. 4. 1949, s. 4.

54 ABS, f. A 8/1, inv. j. 707, Zpráva Inspekce ministra vnitra č. IM-014/58 o prošetření případu Josef Kühnel z 20. 2. 1958, s. 3.

55 ABS, f. I.S-4, svazek a. č. AS-7464, reg. č. 41538/016, Chalupova legenda, nedatováno (pravděpodobně léto 1949), s. 220–221. O Kühnelově rezervovaném přístupu k Chalupovi svědčí např. agenturní zpráva Ludmily Dytrychové z počátku roku 1949: *Později se Kühnel jen tak mimochodem vrátil ještě k Dr. Chalupovi a říkal o něm, že je výborný teoretik, jen pro praktickou činnost by měl mít více zkušeností, je trochu romantický.* ABS, f. 310, sign. 310-73-16, Agenturní hlášení Ludmily Dytrychové, nedatováno (pravděpodobně z počátku února 1949), s. 23.

Petr Svoboda

Od akce „Skaut“ k akci „Kühnel“

Počátkem dubna 1949 byl v souvislosti s likvidací moravské odbojové skupiny Světлана-Jarmila zatčen Bedřich Kunc. Kühnel se proto začal právem obávat o vlastní bezpečnost a připravoval se k okamžitému odchodu do zahraničí. Prostřednictvím agenturní sítě byla StB o jeho záměru včas informována a bylo rozhodnuto využít jej k rozsáhlé provokaci nazvané akce „Kühnel“. Operativcům StB se tak jeho prostřednictvím podařilo infiltrovat stávající ilegální organizace po linii bývalé národně socialistické strany, delší dobu je kontrolovat a řídit, a poté, co je zpravodajsky vytěžili, a jejich činnost tak již nebyla v zájmu StB, je postupně „realizovat“, tj. likvidovat. Původně měl zprostředkovat Kühnelův odchod do exilu „mjr. Král“.⁵⁶ Dokládá to Chalupův dopis, v němž Kühnela ubezpečuje: [...] *cestu pro Tebe dávám připravit. Doporučuji Ti, abys byl do doby, než bude možný odchod, co nejopatrnější a nedal se klamat tím, že snad budeš po nějakou dobu ponechán na pokoji. Je to obvyklý trik policie, s nímž jsme se už setkali několikrát. Jeho účelem je, aby obrožený zprvu ztratil rovnováhu, pak se cítil ukolébán v jistotu, a byl tak volavkou, která je pozorována a jejíž pomocí se prozradí další články řetězu. [...] Připojuji Ti instrukce pro odcházející, abys věděl, co asi je třeba. Dodatky k tomu až těsně před odjezdem.*⁵⁷ Avšak vzhledem k tomu, že Kühnel měl i jiné možnosti odchodu do zahraničí, o nichž nebyli pracovníci StB dostatečně informováni, počínali si velmi obezřetně a jeho pohyb neustále monitorovali. Záhy bylo od plánu na jeho zatčení upuštěno, neboť bylo rozhodnuto o zcela jiném a daleko zásadnějším využití Kühnelovy osoby v rámci zpravodajské hry.

Začátkem dubna 1949 byl vypracován podrobný a z dnešního pohledu poněkud absurdní plán, který po předchozí konzultaci s vedoucími funkcionáři StB ústně schválil též ministr vnitra Václav Nosek⁵⁸ a generální tajemník KSČ Rudolf Slánský.⁵⁹ Přestože se z dostupných archivních pramenů nedá zjistit, zda hráli v tomto případě určitou roli sovětsí poradci, jejich konzultaci lze vzhledem k významu a rozsahu akce předpokládat. Podstatou plánu bylo tzv. odstavení či odluka, tedy ve skutečnosti Kühnelův tajný únos důstojníky StB vydávajícími se za ilegální pracovníky odboje.⁶⁰

56 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., operativní podsvazek, Kühnel Josef – zprávy, nedatováno, s. 10.

57 Tamtéž, Dopis „Dr. Veselého“ (Vlastislav Chalupa) pro „Bara“ (Josef Kühnel), nedatováno, s. 17.

58 Václav Nosek (1892–1955), v letech 1941–1950 jedna z klíčových osobností KSČ, 1945–1953 ministr vnitra, 1953–1955 ministr pracovních sil. Měl významný podíl na ovládnutí bezpečnostních složek a nastolení komunistického režimu v Československu.

59 Rudolf Slánský (1901–1952), vedle Klementa Gottwalda nejvýznamnější představitel KSČ, v letech 1945–1951 ve funkci generálního tajemníka ÚV KSČ. Měl zásadní podíl na uchopení moci komunisty v Československu a nezákonostech v tzv. zakladatelském období na přelomu 40. a 50. let. V listopadu 1952 byl ve vykonstruovaném „procesu s protistátním spikleneckým centrem“ odsouzen k trestu smrti a popraven.

60 *Začátkem roku 1949, uvedl ve své výpovědi v únoru 1951 Miroslav Pich-Tůma, jsem začal dělat případ organizačního tajemníka nár. soc. strany Kühnela. Tento případ se velmi dobře podařil a to v tom smyslu, že jsme odhalili celou síť ilegální organizace nár. soc., která souběžně byla organizována se soc. stranou. Můj návrh byl, abychom postupně do organizace pronikli a nerealizovali ji do té doby, než to bude výhodné. To znamená, že kdyby toto bylo možné, že bychom měli lehkým způsobem krytého nejnebezpečnějšího nepřítele a nahradili bychom velké množství agentů.* ABS, f. I.S.-4, sv. a. č. AS-7464, r. č. 41538/018, Akce Skaut – protokol Miroslava Picha-Tůmy z 5. 2. 1951, s. 276.

Odboj pod kontrolou Státní bezpečnosti

V plánu vypracovaném s největší pravděpodobností pod vedením Miroslava Picha-Tůmy⁶¹, tehdy vedoucího zvláštního referátu 48, tj. referátu pro činnost bývalých funkcionářů národně socialistické strany, je uvedeno: *V červnu 1948 navázali jsme spojení pomocí akce Skaut (zpravodajská hra s mjr. Králem) přes Boženu Dvořákovou s Kühnelem. Od této doby jsme s Kühnelem v nepřetržitém styku, a to nejdříve přes Dvořákovou a po jejím odchodu do zahraničí dostává mjr. Král zprávy od Kühnela přes našeho agenta E-3 (Josef Damián – pozn. autora). [...] Pomocí akce Skaut jsme byli o skupině Kühnela informováni jen rámcově, neboť Kühnel nikdy nechtěl mjr. Královi sdělovat přesné údaje o své organizaci a pracoval samostatně. [...] Pomocí svých ilegálních skupinek získává informace, které odesílá přes vysílačku ve Zlíně a kuryrní cestou přes České Budějovice do zahraničí. [...] Má síť osob, které mu poskytují různé důležité informace, a on je předává buď mjr. Bartošovi, nebo Krajínovi do zahraničí. [...] Dne 6. 4. 1949 Kühnel sdělil našemu agentovi, že bude muset utéci do zahraničí, jelikož se mu nepodařilo zabránit zatýkání v jeho organizaci. Nejvíce se bojí, že bude mluvit o jeho činnosti zatčený býv. tajemník nár. soc. strany v Šumperku Kunc. Kühnel nechce proto vyčkávat a chce utéci dříve, než bude pozdě. [...] Vzhledem k tomu, že [...] Kühnel je hlavou určitých protistátních skupin, má několik důležitých spojení s dosud významnými politiky a zná teroristické organizace na Moravě včetně ilegálního vysílače, nemůžeme dopustit, aby s těmito poznatky odešel do zahraničí a pokračoval v protistátní činnosti. Navrhujeme jeho zneškodnění ve formě tajného zatčení, t. zn. že bude ve vhodném okamžiku vylákán heslem, které používá ve styku se svými agenty v Gottwaldově, a odvezen do námi připraveného úkrytu. Jeho ilegalita i přátelé budou přesvědčeni o tom, že se buď skrývá v ČSR, anebo uprchl. Tímto způsobem nám bude umožněno proniknout do jeho sítě, neboť použijeme jím vyhotovených dopisů, vzkazů a hesel, abychom se napojili na jeho spolupracovníky a odhalili je a nakonec je usvědčili. [...] Dále pak můžeme vždy aranžovat, že byl zatčen při přechodu hranic anebo v úkrytu u nějaké z ilegálních skupin.*⁶²

Překotný vývoj následujících událostí nepostrádal zápletku hodnou špionážního románu. Večer 12. dubna 1949 bylo dle plánu vypracovaného a schváleného v dopoledních hodinách téhož dne po předchozí dohodě s vězeňskou stráží pracovníky StB vydávajícími se za ilegalisty provedeno v pražské ruzyňské věznici fingované osvobození Bedřicha Kunce, který tam byl za tímto účelem převezen předchozího dne z věznice v Olomouci. Po „zneškodnění“ a spoutání ostrahy „příslušníky odboje“ byl Kunc převlečen do civilních šatů a převezen vozem americké výroby s diplomatickým označením do předem objednaného pokoje v blíže neurčeném hotelu za Prahou. Tam mu bylo jeho „zachránci“ oznámeno, že byl osvobozen členy protikomunistické odbojové

61 Miroslav Pich-Tůma (1919–1995), účastník protinacistického odboje, komisař partyzánské brigády Mistra Jana Husa a poválečný komunistický politik. Po únoru 1948 se jako významný funkcionář StB podílel na organizování provokací a nezákonností včetně fyzické likvidace několika vyšetřovaných osob. Po roce 1953 byl krátce odsouzen za porušování socialistické zákonnosti, v roce 1956 mu byl trest změněn na podmíněný a v roce 1960 byl amnestován. Během nového vyšetřování jeho podílu na poúnorovém bezpráví spáchal sebevraždu.

62 ABS, f. 310, sign. 310-74-5, sv. 81, Návrh dílčí akce proti teroristické a zpravodajské skupině vedené Josefem Kühnelem z 9. 4. 1949, s. 1–8. Plán byl signován Karlem Švábem a zaslán přímo Rudolfu Slánskému s přípisem: *Odvolávám se na osobní rozhovor s Tebou a posílám Ti plán akce na zabránění útěku Kühnela do zahraničí. Současně upozorňuji, že podle poslední zprávy se Kühnel chystá odjet odpoledne do Přísku, takže je nebezpečí, že s pomocí své organizace v Čes. Budějovicích se může pokusit o útek již dnes. Tamtéž, s. 2.*

Petr Svoboda

skupiny vyslanými ze zahraničí a že jsou informováni o tom, že se v jeho organizaci vyskytli zrádci. Z tohoto důvodu musí být okamžitě nápomocen při jejich odhalení a organizačních změnách v celé skupině. Následně byl pod dojmem úspěšného „únosu“, při kterém dokonce sám napomáhal s přivazováním jednoho strážného k topnému tělesu, zpravodajsky vytěžen ohledně odbojové činnosti, organizace a fungování jednotlivých skupin a spolupracovníků a zejména o činnosti Josefa Kühnela. *Akce se zdařila*, konstatoval ještě též den Miroslav Pich-Tůma v přísně tajné zprávě vyhotovené pro Osvalda Závodského⁶³, přednostu skupiny BAa. *Kunc [...] pod vlivem dobře sebraného únosu, amerického vozu a anglického rozhovoru, sdělil toto: „Ilegální nár. soc. stranu uvnitř ČSS jsme začali organisovat já a Kühnel. V každém kraji jsme budovali nebo chtěli budovat menší skupinku věrných bratrů. Prozatím jsme připravovali bratry a jen jsme čekali na zásadní souhlas ze zahraničí, který měl přijít od Zenkla a Ripky Kühnelovi, který si jej vyžádal. Jestli odpověď přišla, není mi známo, neboť se tak mohlo stát v době mého zatčení. Do připravované organizace Kühnel získal poslance Urbánka z Ostravy, tajemníka ČSS Jaroše z Ostravy a tajemníka Hrbáčka z Olomouce. [...] S funkcionáři KSČ se nedá jednat, neboť to jsou fanatici tvrdě politicky školení. [...] Mezi prostými členy jsou však velmi dobré typy, neboť si jich velké množství hledá alibi.“*⁶⁴ Výše citovaná slova potvrzují spíše organizační a přípravnou fázi podzemní práce, a je tedy nutné posuzovat jejich ilegální činnost kriticky, zejména pak v souvislosti s reálnými výsledky.

Poté, co Kunc „osvoboditelům“ podrobně objasnil podstatu, fungování a strukturu celé ilegální organizace, bylo mu oznámeno, že jeho a Kühnela je vzhledem k jejich významu pro odboj třeba neprodleně převést přes hranice, avšak že se velmi obávají nedůvěry Kühnela, neboť je jim známo, že je až příliš opatrný. S pocitem vděčnosti za osvobození a ve snaze usnadnit a urychlit spojení s Kühnelem prozradil Kunc smluvené heslo *Pozdrav z předloňského výletu na Praděd*, které při kontaktu s ním používal. Vůbec ho nenapadlo, že se jedná o provokaci a že jeho „osvoboditelé“ jsou ve skutečnosti důstojníci StB.

Nazítří, ve středu 13. dubna 1949, se v ranních hodinách dostavili do Kühnelova bytu v pražské Slezské ulici dva muži, a poté, co se představili jako agenti ze zahraničí a prokázali se správným heslem od Bedřicha Kunce, jej požádali, aby šel okamžitě s nimi, neboť mu hrozí zatčení, a proto musí v nejbližší době opustit republiku. Dále mu řekli, že dle instrukcí, které mají od Kunce, jehož včerejšího dne vysvobodili z vězení, jej vzhledem k významu jeho osoby pro ilegalitu mají odvést do bezpečí i v pří-

63 Osvald Závodský (1910–1954), účastník španělské občanské války a francouzského hnutí odporu. Po návratu do Československa v létě 1945 se významně podílel na převzetí moci komunisty. Působil v evidenčním odboru ÚV KSČ a od listopadu 1948 zastával na ministerstvu vnitra funkci velitele skupiny BAa (tj. „vnitřní státní bezpečnost“). V září 1950 byl jmenován do funkce velitele Státní bezpečnosti. V lednu 1951 byl zatčen a v prosinci 1953 v procesu s bývalými vysokými představiteli čs. bezpečnostního aparátu, který navazoval na proces s tzv. protistátním spikleneckým centrem v čele s Rudolfem Slánským, odsouzen k absolutnímu trestu a popraven.

64 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josefa a spol., operativní pods vazek, První zpráva o provádění dílčí akce proti teroristické a zpravodajské skupině vedené Josefem Kühnelem – výslech Bedřicha Kunce a plán dalšího postupu z 13. 4. 1949, s. 20–24.

Odboj pod kontrolou Státní bezpečnosti

padě, že on sám nebude souhlasit. Aby Kühnela přiměli k odchodu, přislíbili mu, že se s Kuncem během několika hodin sejde a oba budou převedeni přes hranice. Po počátečním zdráhání Kühnel souhlasil, rozloučil se s družkou Marií Švandovou a v automobilu Škoda Tudor byl za doprovodu obou „ilegalistů“ a řidiče, ve skutečnosti důstojníků StB Miroslava Picha-Tůmy, Zdeňka Čepelky a Antonína Lišky, převezen na jemu neznámé místo.⁶⁵ Aby v něm „agenti“ vzbudili důvěru, domluvili při převozu do konspirační chaty v Krkonoších jeho setkání s Bedřichem Kuncem. Během schůzky kdesi na silnici u Jičína označil Kunc své průvodce za statečné osvoboditele a příslušníky protikomunistického odboje. Ujistil Kühnela, že je v rukou opravdových zahraničních agentů, kteří je oba, z důvodu bezpečnosti každého samostatně a jinou cestou, dopraví do zahraničí. Po krátkém rozhovoru, při kterém Kunc vyprávěl zážitky z předešlého dramatického dne a při němž si oba vzájemně popřáli štěstí do další ilegální práce a nového života ve svobodném světě, byl Kunc pod záminkou „urychlených příprav k odchodu za hranice“ oproti očekávání odvezen svými „osvoboditeli“ zpět do ruzyňské věznice... Tam byl po prvotním šoku a za fyzického násilí zlomen a donucen vypovídat o vlastní odbojové činnosti. Lze si jen stěžít představit situaci, v níž se náhle ocitl. *Za mého působení jako tajemníka strany nár. soc., vypověděl ještě těžké noci, poznal jsem se s Josefem Kühnelem, který byl v té době krajským tajemníkem nár. soc. v Olomouci a po únoru zastává funkci ústředního organizačního tajemníka strany ČSS v Praze. [...] Vzhledem k tomu, že Kühnel znal moje politické zaměření, měl ke mně naprostou důvěru. Již od doby února 1948 [...] mluvili jsme, že v případě převratu, až se skončí vláda komunistů, a sice v době, kdy se skončí příští válka Východu proti Západu, kterou jsme považovali oba za neodvratnou, že obnovíme opět bývalou stranu národně socialistickou a že opět budeme pracovat tak, jak jsme pracovali dříve. K tomuto však že je nutno vychovávat a získávat lidi z řad naprosto spolehlivých, ideologicky západně zaměřených býv. národních socialistů, lidovců a býv. soc. demokratů, dále býv. agrárníků a prostě všech bývalých politických stran. Tyto lidi kolem sebe soustřeďovat, organizovat je a dáti jim určité zatím ilegální vedení. [...] Kühnelem [...] byl jsem ustaven jako organizační vedoucí ilegálních skupin pro Moravu v měsíci únoru 1949. Mým úkolem bylo spojit a soustředit veškeré stávající ilegální složky na území Moravy na Josefa Kühnela.*⁶⁶

Auto s Kühnelem pak dle plánu pokračovalo do jednoho z konspiračních objektů StB v Krkonoších. Šlo pravděpodobně o chatu v Dolní Malé Úpě, tedy stejné místo, kde byl před rokem po dobu čtyř týdnů zpracováván a ke spolupráci přinucen Vlastislav Chalupa. Byl to neudržovaný dům po odsunutých Němcích, později přebudovaný na chatu Bukovka.⁶⁷ „Zahraniční agenti“ o Kühnela „pečovali“ po dobu více než pěti týdnů, tj. od 13. dubna do 21. května 1949. Záhy po příjezdu jej požádali, aby v zájmu lepší informovanosti a usměrnění odbojových aktivit vypracoval vlastní stanovisko ohledně postoje československé společnosti k poúnorovému režimu a mož-

65 Tamtéž, Záznam pro p. min. radu Veselého, přednostu odd. BA, nedatováno, s. 53. V té době byl Kühnel s manželkou Vlastou, která žila trvale v Blansku, v rozvodovém řízení a v Praze udržoval nový vztah s Marií Švandovou. K rozvodu však nikdy nedošlo.

66 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., podsvazek, Protokol sepsaný s Bedřichem Kuncem 13. 4. 1949, s. 37–38.

67 Srov. MÁLEK, Jiří: *Prokletec – JUDr. Vlastislav Chalupa*, s. 637.

Petr Svoboda

nostem ilegální práce jako takové. V přesvědčení, že se vše zdárně vyvíjí a že může významně napomoci podzemnímu hnutí, sepsal Kühnel několikastránkový přehled, v němž nastínil svoje názory:

Nálada mezi zemědělci, lze říci všeobecně bez ohledu politické příslušnosti, je silně proti režimu. [...] Obava zemědělců před kolchozy vyléčila i zemědělce z řad KSČ. Poslední zákon o jednotném družstevnictví⁶⁸ na vesnicích ještě více podnítil odpor. Zemědělci, kteří přestali být dávno revoluční, se stávají režimu nebezpečným živlem. Ví, že při upevnění režimu ztratí své majetky, a budou proto ochotni se bránit. KSČ proto věnuje venkovu velkou pozornost, aby jednak sliby (kterým nikdo již nevěří) a hlavně hlídáním a zajišťováním jednotlivců zastráovala. [Proto je třeba venkov] vhodně podchytit, ale hlavně malé zemědělce, nedopustit se chyby, aby odpor na vesnicích organisovali velcí sedláci. Trvá totiž na vesnicích odpor malých proti větším. [...] Inteligence má instinktivní odpor, ale málo odvahy se projevit (strach o existenci, snižování životní úrovně inteligence, snižování platů, vyhod – např. pensijní apod.), začíná se však i mezi inteligencí zřetelněji projevovat neznatelně, ale přece jen rostoucím napětím. [...] Živnostníky a obchodníky lze charakterisovat asi jako zemědělce, dnes už však s tím rozdílem, že pocítili velmi mnozí „socialisační“ proces v plné síle. Ať již „dobrovolným“ splynutím vlastních podniků v družstva, nebo záměrným nepřidělováním materiálu v živnostech nebo zboží v obchodech a podstatným zvýšením daní. [...] Je též nespokojenost i mezi příslušníky KSČ, hlavně „národními správci“, kteří spoléhali, že jimi spravované podniky dle slibů vlády i KSČ dostanou do vlastnictví. [...] Studentstvo už svou povahou i tradicí bojuje vždy proti vládě. Tentokrát je to boj hodně uvědomělý. Pocítilo tvrdost režimu při vysokoškolských prověrkách, při nichž propadlo celkem asi 60 % studentů jen z titulu politického. Rovněž zavedení tzv. společenské výchovy, tj. prakticky marx-leninismu, jako nejdůležitějšího předmětu vyvolává i mezi prověřenými trvalý odpor, který je tlumen jen pomocí KSČ studentů-desítkařů.⁶⁹ [...] Mezi studentstvem je mnoho ilegálních kroužků. [...] Dělnictvo zůstává bezesporu nejdůležitějším činitelem. Bude střežit a chránit vymoženosti doby. Vcelku však nesouhlasí s metodami. Šíří se v něm odpor proti režimu velmi silně. Odpor je podporován tvrdými opatřeními mzdovými, neschopnými vedoucími, exponenty KSČ. Má obavu z krize a nezaměstnanosti. Slibům přestává věřit. Chce skutky a ty nepřicházejí.⁷⁰ Přestože je citovaná zpráva, kterou Kühnel sepsal v domněno, že informace podává členům protikomunistického odboje, ryze subjektivní, jednoznačně z ní plyne jeho silně kritický duch ve vztahu k politice prováděné komunistickým režimem.

V následujících dnech byla do akce zapojena i nic netušící Kühnelova družka Marie Švandová. Operativci StB vydávající se za členy odboje a Kühnelovy přátele s ní

68 Zákon č. 69/1949 Sb. o jednotných zemědělských družstvech ze dne 15. 3. 1949.

69 Tzv. desítkový důvěrník měl na starosti „stranický život“ 10 lidí, o kterých podával pravidelná hlášení nadřízenému funkcionáři KSČ, např. s kým se stýkají, co čtou atp.

70 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., operativní pods vazek, Zpráva vyhotovená Josefem Kühnelem 17. 4. 1949, s. 48–50. Některá tvrzení v citované zprávě jsou však značně nadsazená. Platí to např. o kvantifikaci vyloučených studentů z vysokých škol. Na základě soudobých výzkumů musela po únoru 1948 v důsledku perzekučních opatření nuceně opustit vysokoškolské studium více než čtvrtina posluchačů. Srov. URBÁŠEK, Pavel: Čistky na českých vysokých školách v letech 1945–1990. Pokus o zobecňující pohled. In: ČERNÁ, Marie – CUHRA, Jaroslav a kol.: *Prověrky a jejich místo v komunistickém vládnutí. Československo 1948–1989.* ÚSD AV ČR, Praha 2012, s. 121–138.

Odboj pod kontrolou Státní bezpečnosti

udržovali kontakt, umožňovali vzájemné předávání dopisů, oblečení a ostatních věcí. V neposlední řadě se jejím prostřednictvím snažili kontaktovat další ilegálně aktivní osoby napojené na Kühnela. Významná úloha v této souvislosti připadla neobyčejně výkonnému spolupracovníku StB Alfonsi Kotousovi („AP-331“, „Karel“).⁷¹ V kontaktu se Švandovou i s dalšími osobami z jednotlivých skupin vystupoval pod jménem „Petr Soukup“.⁷² Již dva dny po svém únosu Kühnel sděloval Švandové v dopise s jistotou dávkou ulehčení, že je o něj dobře postaráno: *Rekreuji se dobře, mám zde dobrou společnost veselých mládenců.*⁷³

V domnění, že v brzké době bude bezpečně převeden do Bavorska, sepsal poznatky o celé odbojové organizaci a podrobně rozkryl činnost jednotlivých skupin a osob. Jeho výše uvedený rozbor aktuální politické situace a možností ilegální práce představuje velice hodnotný pramen pro porozumění počátkům národně socialistického odporu. Dle jeho názoru byla situace ve straně po komunistickém převratu mimořádně komplikovaná. Vedle jednotlivců, kteří přijali změnu poměrů příznivě a začali budovat „obrozenou“, novou stranu, ale někteří představitelé již od počátku měli na mysli soustředit na legálním podkladě pracovníky pro snazší spolupráci v době po očekávané změně politických poměrů. Avšak nečekaně tvrdý odpor KSČ proti některým osobám z bývalého vedení strany tuto snahu znemožnil. Podobná situace byla i mezi zaměstnanci ústředního aparátu. Činnost tak byla omezena jen na úzký okruh několika členů krajských výborů a v nepatrném počtu výborů okresních a místních. Teprve od počátku roku 1949 umožňovala Národní fronta další organizační činnost, neboť, jak sami někteří komunističtí funkcionáři uváděli, *KSČ již sama nemůže situaci zvládnout.*⁷⁴ „Starí“ členové však již neměli důvěru a zdálo se, že uvolnění organizační práce přišlo příliš pozdě. Bylo obtížné zvládat úkoly, mnozí funkcionáři se práci vyhýbali,

- 71 Adolf Alfons Kotous (1914–1988) pocházel z Dobroměřic na Lounsku. Vyučil se holičem. Na konci druhé světové války se připojil k partyzánské jednotce. Bezprostředně po osvobození vstoupil do KSČ. V roce 1946 byla jeho odbojová činnost zpochybněna, přičemž následovalo vyloučení ze Svazu čs. partyzánů i KSČ. S pocitem krivdy se stal členem Čs. strany lidové. Záhy po únoru 1948 založil ilegální organizaci „JUPO – Judexova odbojová protikomunistická organizace“. V srpnu téhož roku byl tajně zatčen orgány StB, získán ke spolupráci a jako agent-provokatér nasazen do terénu. Skupinu, která se do té doby zaměřovala převážně pouze na distribuci letáků, přeměnil v organizaci s výrazně protistátním charakterem, jejíž činnost řídil dle pokynů StB. Byl výkonným konfidentem, neboť dokázal řídit i několik skupin najednou. Odbojáře provokoval k větší aktivitě, aby činnost skupiny mohla být orgány StB hodnocena jako navýsost nebezpečná. Jednotlivé případy byly postupně „realizovány“ v letech 1948–1953. Z důvodu možné dekonspirace a dalšího použití ze strany StB mu byla v roce 1957 úředně změněna identita a až do konce života vystupoval jako Bedřich Doubek. V roce 1959 byl za sexuální delikt odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 12 měsíců. Po necelém půlroce byl však podmíněčně propuštěn. V roce 1967 emigroval do Rakouska. Usadil se ve Vídni, kde žil ve velice skromných poměrech až do konce života. Srov. FIEDLER, Ivo: *Metamorfóza agenta A. A. Kotouse aneb Jeden z mnohých. Securitas Imperii*, 2001, č. 7, s. 36–54.
- 72 ABS, f. A 8/1, inv. j. 1367, Výpisy z agenturního svazku č. 491832 k činnosti spolupracovníka „Doubka“, který byl řízen a úkolován do akce „Nový směr“ v Praze a Mladé Boleslavi, zpráva z 16. 2. 1966, s. 36.
- 73 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., operativní podsvazek, Dopis Josefa Kühnela družce Marii Švandové z 15. 4. 1949, s. 173.
- 74 Tamtéž, Opis první zprávy, kterou Kühnel vyhotovil o své ilegální činnosti pod dojmem, že je u nepříteli, 16. 4. 1949, s. 26.

Petr Svoboda

neboť se nechťeli dostat do problémů. Strana pracovala fakticky jen naoko. Avšak postupně byly vytvořeny ilegální skupiny jak uvnitř „obrozené“ strany, tak i z řad bývalých národních socialistů v regionech. S vědomím několika předúnorových vedoucích činitelů strany byla posléze utvořena skupina přímo ze zaměstnanců ústředního sekretariátu, přičemž významnou pozici zde zaujímal právě Kühnel, který jakožto ústřední organizační tajemník disponoval velkým množstvím důležitých kontaktů. Úkolem skupiny tak bylo utvořit a propojit dílčí ilegální organizace pomocí pověřenců v Praze i v regionech, což se podle něj dařilo velice dobře.⁷⁵

V dobré víře, že spolupracuje se skutečnými ilegality, oznámil hesla na jednotlivé jím řízené ilegální organizace a napsal několik dopisů a vzkazů adresovaných vedoucím spolupracovníkům v krajích. Žádal je, aby doručitelům byli plně k dispozici a v záležitosti další ilegální činnosti maximálně nápomocni. Takto se pak StB bez větších obtíží napojila na mnohé z jeho nejbližších spolupracovníků a skupin, které následně úspěšně řídila, provokovala k významnější ilegální činnosti a posléze likvidovala.⁷⁶ Pomocí dopisů sepsaných Kühnelem v krkonošské chatě se StB *podarilo napojit na tyto osoby: Švandová, Hovorka, Zuzková, Jungř, Kolčava, Pražák, Weiland, Fleyberk, Slavík, Babka, Jarůšek, Řezníček. Všichni jmenovaní (vyjma Švandové – pozn. autora) jsou určeni J. Kühnelem za vedoucí ilegální skupiny v různých krajích.*⁷⁷

Způsob práce StB názorně dokumentuje zejména případ liberecké ilegální skupiny, která se zformovala pod vedením bývalých poslanců národního socialisty Emila Weilanda (1896–?) a lidovce Jaroslava Kolína (1914–?). Weiland pověřil Kühnel v rámci národně socialistické ilegality funkcí důvěrníka Libereckého kraje, jehož úkolem bylo vyhledat a organizačně podchytit stejně smýšlející spolehlivé osoby. Taktéž z Kühnelova popudu vytvořili oba jmenovaní pravděpodobně již na jaře 1948 zpravodajskou síť, jejímž prostřednictvím získávali informace převážně politického, hospodářského a bezpečnostního charakteru včetně neškodných zpráv o náladě obyvatelstva a které následně předávali Kühnelovi do Prahy prostřednictvím kurýrů. V červnu 1949 Weiland navštívil neznámý muž, který o sobě tvrdil, že je agent ze zahraničí. Prokázal se správným heslem a předal mu dopis od Kühnela, který ho žádal, aby byl doručiteli nápomocen a spolupracoval s ním. Od tohoto okamžiku prováděl Weiland ilegální činnost na základě Kühnelových příkazů, tedy ve skutečnosti dle příkazů StB, která tak skupinu kontrolovala, řídila a zejména provokovala k další a závažnější protistátní činnosti v podobě shromažďování zbraní, munice atp. Postupně byly vytvořeny dvě pomocné „teroristické“ skupiny – „Dr. Eduard Beneš“ řízená Bedřichem Judytkou a „Jan Roháč z Dubé“ v čele s Jaroslavem Štadtherrem. Je příznačné, že obě byly infiltrovány spolupracovníky StB, kteří byli hlavními iniciátory ilegální činnosti.

75 Tamtéž, s. 26–31.

76 Jako příklad lze uvést skupinu v čele se Zdeňkem Slavíkem, operující zejména v Praze a na Mladoboleslavsku (ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-6140 MV) či plzeňskou skupinu v čele s Janem Dědem a Františkem Jungrem (tamtéž f. PL-V, vyšetřovací spis a. č. V-2504 Plzeň). Uvedené případy, z větší části provokované spolupracovníky StB, byly souzeny v červenci 1950 jako navazující procesy na kauzu „dr. Milada Horáková a spol.“. Srov. DVOŘÁKOVÁ, Zora: *Děsivý červenec 1950*, s. 159–174, 278–284.

77 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., operativní podsvazek, Akce „Nový směr“ – zpráva ze dne 27. 6. 1949, s. 86.

Odboj pod kontrolou Státní bezpečnosti

První Václavem Veselým, druhá Jiřím Danešem-Hradeckým, jehož pravá role ve skupině však byla po určité době odhalena a v září 1949 byl na příkaz Judytky zastřelen.

Členové v té době již početné skupiny byli pozatýkáni v prosinci 1949 a lednu 1950 a v červenci téhož roku Státním soudem v Liberci odsouzeni v procesu „Emil Weiland a spol.“. Soud pod předsednictvím JUDr. Karla Trudáka vynesl dva tresty smrti (Bedřich Judytka a Bohuslav Houfek), pět trestů doživotních a další tresty v rozmezí 15 až 25 let. Důkazy svědčící o propojení bývalých národních socialistů a lidovců na Liberecku s osobami kolem Judytky a Štadherra jsou však velice sporné a vše spíše nasvědčuje tomu, že šlo o umělou konstrukci, která vznikla až během vyšetřování. Tento „okrajový proces“ byl pojímán jako odnož „ústředního vedení záškodnického spiknutí v čele s dr. Miladou Horákovou“.⁷⁸

Až do hořkého konce...

Josef Kühnel byl večer 20. května 1949 svými „zachránci“, ve skutečnosti důstojníky StB Antonínem Liškou a Zdeňkem Čepelkou, odvezen ke státní hranici ve směru na Mariánské Lázně, kde měl být převeden do americké okupační zóny v Bavorsku.⁷⁹ *Je den před mými narozeninami, psal předchozího dne v dopise svojí družce, právě jsem si přichystal všechno na cestu, zítra vyrazím na neznámou pouť do neznámého místa. Až jednou Ti budu moci vyprávět, podivíš se. Je to hezká řádka dní, kterou jsem zde v samotě prožil, a možno-li to říci, i odpočinul [si]. Nyní opět nastane zápas o existenci, no zase nějak bude. Chlapci jsem ubezpečován, že starosti mít nemusím, ale znáš mne, uvěřím, až se přesvědčím. [...] Zůstaň ve spojení s doručitelem. [...] Pro všechny případy měj vše připraveno a Olga (dcera Marie Švandové – pozn. autora) také.⁸⁰* Dvojice „ochránců“ jej vybavila falešnou občanskou legitimací na jméno Ing. Josef Nádvořník a zajistila mu „spolehlivého a terénu znalého ozbrojeného převaděče“.

Brzy ráno 21. května 1949 byl následně při pokusu „o ilegální přechod státní hranice“ v prostoru Tři Sekery na Tachovsku „náhodně“ zadržen pohraniční hlídkou, tj. ve skutečnosti byl předán k zatčení.⁸¹ V nastalém zmatku se strhla „přestřelka“, při níž se „převaděči podařilo úspěšně uprchnout“, pochopitelně i s Kühnelovým osobním zavazadlem, v němž si „do exilu“ kromě osobních věcí odnášel i materiály týkající

78 Srov. JOKLOVÁ, Kateřina: Politický proces Emil Weiland a spol. In: KOPECKÁ, Barbara – ROKOSKÝ, Jaroslav (eds.): *Vysokoškolská o totalitě. Sborník oceněných studentských prací 2009*. ÚSTR, Praha 2009, s. 153–182. Dále srov. TÁŽ: Vražda agenta StB Jiřího Daneše-Hradeckého aneb dohra politického procesu Milada Horáková a spol. na Českolipsku. In: *Bezděz. Vlastivědný sborník Českolipska*, sv. 18. Vlastivědný spolek Českolipska – Státní okresní archiv Česká Lípa – Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě, Česká Lípa 2009, s. 107–124. Těž DVORÁKOVÁ, Zora: *Děsivý červenec 1950*, s. 285–294.

79 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., operativní podsvazek, Záznam z 22. 5. 1949, s. 84.

80 Tamtéž, Dopis Josefa Kühnela družce Marii Švandové napsaný těsně před jeho „odchodem“ do zahraničí z 19. 5. 1949, s. 72–73.

81 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., operativní podsvazek, Nádvořník Josef ing. z Prahy – ilegální přechod státních hranic z ČSR do Německa, 22. 5. 1949, s. 83. Kamufláž Kühnelova „přechodu“ státní hranice je dopodrobna popsána v situační zprávě vyhotovené bezprostředně po akci. Tamtéž, Zpráva o akci Kühnel z 21. 5. 1949, s. 81.

Petr Svoboda

se jeho odbojové činnosti.⁸² Otázka, zda si již tehdy Kühnel uvědomil, že padl do promyšlené léčky a že jeho odchod do zahraničí byl od počátku fingován, zůstane již navždy nezodpovězena. Že si však této skutečnosti byl vědom ve výkonu trestu, víme bezpečně z jeho žádosti adresované v září 1956 vrchní prokuratuře v Praze. V ní se domáhal zrušení usnesení, na jehož základě byl povinen uhradit výlohy vazby, a mj. poukázal na podivné skutečnosti, které se vyskytly během jeho nezdařeného pokusu o odchod do zahraničí:

Dne 13. dubna 1949 ráno o 1/2 7. hod. dostavili se do mého bytu P[ra]ha XII, Slezská 18 dva mladí muži a vyzvali mne jménem p. B. Kuncce z Přerova, abych ibned s nimi odcestoval, že mi brozí zatčení. Na mé námitky mně odpověděli, že mají rozkaz odvéztí mne i násilím. Další, že mně vysvětlí p. Kunc. Odvezli mne za Jičín, kde jsem se skutečně sešel s p. Kuncem odpoledne asi o 15. hodině. Měl jsem podezření, že moji průvodci jsou příslušníci státní bezpečnosti, a toto jsem také ihned řekl p. Kuncovi. Tento mne ujistil, že jsou to „jeho hoši“ a že ho včera večer vysvobodili z věznice v Bartolomějské ulici v Praze (ve skutečnosti šlo o věznicu v Ruzyni, viz výše – pozn. autora). Sám že ibned s jejich pomocí odcestuje do Paříže, a já proto mám zůstat nějaký den ukryt a později že mě jeho přátelé rovněž dopraví za ním. Rozešli jsme se a mě jeho přátelé odvezli do hor do opuštěného domku, kde jsem v jejich společnosti strávil 5 týdnů. Dne 20. května 1949 k večeru mne odvezli za Mariánské Lázně, předali průvodci, který mne měl převést za hranice. Za 15 minut na to jsem byl dne 21. 5. 1949 o 1/2 3 ráno zatčen hlídkou SNB, která zřejmě na nás čekala. Můj průvodce unikl do lesa. Ve vězení na Pankráci při návštěvě příbuzných jsem se dozvěděl, že dne 17. dubna 1949, tedy čtvrtý den po mém odvezení z Prahy, byl odvezen státní bezpečností jediný můj majetek, osobní vůz zn. Škoda 422, který jsem si koupil v r. 1936. Teprve letošního roku jsem se od spoluvězňů dozvěděl, že p. Kunc nebyl nikým „vysvobozen“, ani že nebyl v Paříži, nýbrž ve vězení a jako takový se mnou mluvil dne 13. dubna 1949 u Jičina, jak výše uvádím. K odnětí mého vozu došlo tedy v době, kdy o mně jistě státní bezpečnost věděla, i za jakých okolností jsem opustil Prahu.⁸³

Po zajištění byl Kühnel převezen na KV StB v Praze-Pankráci, kde začaly dlouhé výslechy. Zprvu se snažil svoje zadržení nedaleko státní hranice interpretovat jako únos organizovaný ze zahraničí, který byl díky zásahu SNB zmařen. Výpověď, sepsaná bezprostředně po zadržení, představuje zajímavý dokument, který svědčí o jeho zoufalé snaze zvrátit beznadějnou situaci. Jedná se o směsici skutečných a smyšlených událostí, které zvrátil chtěl vyšetřovatele zmást. Svůj „únos“ západními agenty zpočátku vydával za omyl, při kterém došlo k záměně jeho osoby za osobu generálního ta-

82 StB v tomto případě použila provokaci, která je obecně známa jako tzv. „nepravý kámen“. Jednalo se o tehdy často užívanou metodu, jejíž podstatou byl fingovaný přechod státní hranice. Falešní převaděči, spolupracovníci či přímo důstojníci StB přivedli uprchlíky do blízkosti hranice, kde se na předem smluveném místě odehrála fingovaná přestřelka s příslušníky SNB, kteří již na tyto nešťastníky čekali. Během incidentu se převaděči podařilo vždy bez problémů „zmizet“, zatímco uprchlíci byli zadrženi a okamžitě eskortováni na nejbližší služebnu SNB. Obdobným způsobem byla např. při pokusu o útek v prostoru Planá u Mariánských Lázní v říjnu 1951 zadržena populární herečka Jiřina Štěpničková (1912–1985) se svým malým synem. Srov. ČERNÝ, Jindřich: *Jiřina Štěpničková*. Brána, Praha 1999, s. 181–188.

83 NA, f. Správa Sboru nápravné výchovy (dále jen SSNV) – neuspořádáno, osobní spis Josefa Kühnela, Žádost Josefa Kühnela o zrušení usnesení o náhradě soudní vazby adresovaná vrchní prokuratuře v Praze z 2. 9. 1956, nestránkováno.

Odboj pod kontrolou Státní bezpečnosti

jemníka socialistické strany Miroslava Klingera, který měl být převeden přes hranice a za svou prokomunistickou politiku demonstrativně potrestán.⁸⁴ S touto výpovědí se během následujícího vyšetřování pochopitelně nepracovalo a nebyla ani zařazena do finální verze výslechového protokolu vyšetřovacího spisu.⁸⁵

Ve snaze ochránit svoje spolupracovníky uvedl Kühnel v první, vlastnoručně psané výpovědi, že si osoby, na které byl vyšetřovateli StB postupně dotazován, netroufal v souvislosti s ilegální činností oslovit či je považovat za nespolehlivé, nestihl je ještě kontaktovat atp. Případně jmenoval pouze ty, o nichž věděl, že jsou již v zahraničí, a tudíž jim žádné nebezpečí nehrozí. Během výslechu obsáhle vysvětloval, že po únoru 1948 zůstal ve službách socialistické strany, kde byl prozatímně nadále pověřen vedením zaměstnaneckého odboru. Přitom musel často řešit stížnosti na propuštění ze zaměstnání bývalých stoupenců národně socialistické strany jak v Praze, tak v regionech. *Při šetření stížností byly mnohé, kde opravdu byli postiženi byv. stoupenci nevinně. Snažil jsem se, pokud to bylo možno, o nápravu, žel téměř bez výsledku. Toto mnou otráslo v mém původním rozhodnutí, zapojit se do nové práce ve straně. Již tehdy pojal jsem úmysl, pokusit se o vytvoření skupiny na podporu postižených, ale pokus selhal, nemoha nalézt nikoho, kdo by poskytl finanční prostředky, nebo alespoň ujal se jich v zaopatření.*⁸⁶ Na opakovaná doporučení Ing. Bervidy se po jistém váhání nakonec rozhodl *bez ohledu na těžkosti zapojit se do konstruktivní práce, a takto pomáhati potřebným a nevinným.*⁸⁷ Koncem června 1948 byl jmenován vedoucím tajemníkem organizačního odboru ústředního sekretariátu a v této funkci se snažil o vybudování organizačního aparátu strany a záchranu stranického majetku. Avšak *nedařilo se prvé ani druhé, v obou případech naráželi jsme na odmítavé stanovisko mnohých ÚAV NF⁸⁸ i okresních. [...] Ještě v této době byli ze svých míst odstraňováni v zaměstnání bývalí prostí stoupenci ČSNS, i když se zapojili v podnicích do práce a chtěli pracovat i v obnovené straně.*⁸⁹ Vyhledávání jednotlivců v krajích *ukazovalo se stále těžší, i když jsem těžkosti předpokládal. Byl jsem neznám téměř ve všech krajích. Vzájemná nedůvěra mezi bývalými stoupenci se stupňovala a zejména ku mně, ve kterém bývalí stoupenci viděli zrádce. Proto rozhodl jsem se pouze osobním jednáním některé stoupence získat po dobrém prozkoumání.*⁹⁰ Dále se Kühnel ve výpovědi, v níž ilegální činnost připisoval záměrně Ing. Bervidovi, který byl mimo dosah československých bezpečnostních složek, přiznal, že si za tímto účelem pořídil soupis osob, se kterými by mohl poten-

84 JUDr. Miroslav Klinger (1893–1979), dlouholetý funkcionář Sokola a národně socialistický politik. Jako představitel prokomunistické frakce uvnitř strany, která během únorové krize 1948 převzala moc, se výrazně podílel na její přeměně v Československou stranu socialistickou. V letech 1948–1960 pak zastával funkci jejího generálního tajemníka.

85 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., podsvazek, Protokol sepsaný s Josefem Kühnelem 28. 5. 1949, s. 7.

86 Tamtéž, operativní podsvazek, Vlastnoručně psaná výpověď Josefa Kühnela, nedatováno, s. 42.

87 Tamtéž.

88 Akční výbory Národní fronty byly mocenskopolitické orgány vzniklé v průběhu únorové krize 1948, které prováděly „očistu veřejného života“ od politických odpůrců KSČ.

89 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., operativní podsvazek, Vlastnoručně psaná výpověď Josefa Kühnela, nedatováno, s. 42.

90 Tamtéž, s. 43–44.

Petr Svoboda

ciálně jednat, a že celá jeho ve své podstatě nezávadná činnost směřovala pouze k přípravám pro případ politické změny. *Po odchodu ing. Bervidy jsem fakticky ustal a jen při příležitosti jsem vyhledával osoby. Chtěl jsem vytvořit skupinu jako organizační základnu pro případ, že by se poměry změnily, aby se mohla rychleji vybudovat strana (zkušenost z r. 1945). V rychlou změnu poměrů jsem však nevěřil, i když příznávám, věřil jsem ve změnu, a proto nikterak s organisováním skupiny nespíchal, věda, že bych skupině nemohl dát žádný úkol.*⁹¹

Po více než měsíčním vyšetřování za použití nepřetržitých výsledků, fyzického i psychického nátlaku a zejména z obavy o své blízké se Josef Kühnel doznal, že se chtěl přes hranice dostat ilegálně a šel dobrovolně.⁹² Obviněn byl z trestného činu pokusu nedovoleného opuštění republiky, za což byl 26. září 1949 Okresním soudem trestním v Praze za předsednictví JUDr. Rudolfa Mayera odsouzen k trestu odnětí svobody na dva roky, dále k peněžitému trestu 20 000 Kčs, event. dvěma měsícům odnětí svobody v případě nedobytnosti, a ke ztrátě čestných práv občanských na dobu tří let.⁹³ Výkon trestu si odpykával v TNP ve Valdicích, kde pracoval v zámečnické dílně.

V následujících měsících se bezpečnosti podařilo likvidovat ostatní skupiny Kühnelových spolupracovníků, z nichž mnozí byli napojeni na osoby, které byly souzeny v procesu „Milada Horáková a spol.“. Příslušníci StB se již tedy nemuseli obávat rozruchu, který by v případě vyšetřování skutečné Kühnelovy ilegální činnosti nastal. Díky okolnostem, které se „nově“ objevily v souvislosti s vyšetřováním členů na Kühnela napojené skupiny mladých národních socialistů vedené Zdeňkem Slavíkem⁹⁴ a v kontextu poznatků získaných zatčením představitelů národně socialistické strany v případě „Milada Horáková a spol.“, byl Josef Kühnel od července 1950 vyšetřován podruhé, tentokrát pro podezření z trestných činů velezrady a vyzvědačství.⁹⁵ Krajským velitelstvím StB Praha bylo v prosinci 1950 spolu s Kühnelem formálně podáno trestní oznámení i na JUDr. Vlastislava Chalupu, který však z důvodu „uprchnutí“ do zahraničí souzen nebyl.⁹⁶ Státní soud v Praze jej 16. března 1951 shledal vinným z toho, že *od února 1948 do května 1949 v Praze a jinde vytvořiv ilegální podzemní hnutí se spolicil s jinými osobami, aby se pokusil zničit samostatnost republiky a zničit a rozvrátit lido-*

91 Tamtéž, s. 45.

92 ABS, f. 319, sign. 319-31-18, Protokol sepsaný s Josefem Kühnelem 28. 6. 1949, nestránkováno.

93 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., podsvazek, Josef Kühnel – rozsudek Okresního soudu trestního v Praze z 26. 9. 1949, s. 13–16.

94 Proces s 31člennou skupinou mladých národních socialistů v čele se Zdeňkem Slavíkem (1922–?), blízkým spolupracovníkem Josefa Kühnela, se konal v červenci 1950 a byl jedním z 35 tzv. okrajových procesů navazujících na kauzu „dr. Milada Horáková a spol.“. Slavíkova ilegální organizace „Vlast volá“ vyvíjela zpravodajskou činnost a operovala převážně v Praze a na Mladoboleslavsku. Po napojení v rámci akce „Kühnel“ byla infiltrována spolupracovníkem StB „Petrem“ (pravým jménem Adolf Alfons Kotous) a následně „Zdeňkem“ (důstojník StB Zdeněk Čepelka) a jimi provokována k výraznější ilegální činnosti, aby mohla být „realizována“. Srov. SEITLOVÁ, Iva: *Politické procesy 50. let – kauza Mirko Štátný* (diplomová práce). Technická univerzita v Liberci, Liberec 2010 a DVOŘÁKOVÁ, Zora: *Děsivý červenec 1950*, s. 159–174.

95 NA, f. Státní prokuratura Praha – neuspořádáno, sp. zn. 7 Spt I 3/51, Josef Kühnel – žaloba z 12. 2. 1951.

96 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Kühnel Josef a spol., skupinový spis, Trestní oznámení z 29. 12. 1950, s. 1–6.

Odboj pod kontrolou Státní bezpečnosti

vě demokratické zřízení a společenskou a hospodářskou soustavu republiky.⁹⁷ Během líčení doznal, že se cítí vinen, ale ne v plném znění obžaloby, zvláště ne, pokud se týče věci Kuncce (tj. zapojení do odbojové skupiny Světлана-Jarmila – pozn. autora). *Jako starý člen [národně socialistické strany] jsem nesouhlasil s únorovými událostmi v roce 1948. Sám jsem navrhl pro případ intervence Spojených národů v r. 1948 základnu pro vybudování nové strany nár. soc. Měla to být strana, kterou by vedl Zenkl. Mluvílo se o ozbrojené intervenci Spojených národů. Zástupce v kraji si měl vyhledat v každém okrese zástupce a ty informovat, ti si měli najít zástupce v obcích, kteří by informováni nebyli. Ti měli být informováni asi dva měsíce před očekávaným zvratem. Jednotlivci v obcích měli zorganizovat znovu stranu za účelem obsazení míst [...] v případě zvratu. [...] Přes hranice jsem šel dobrovolně. Měl jsem dojem, že ony mládence, kteří mě převáděli, poslal Dr. Chalupa.*⁹⁸ Odsouzen byl k dodatkovému trestu odnětí svobody na 20 let, k propadnutí celého jmění, dále k peněžitému trestu 10 000 Kčs a ke ztrátě čestných práv občanských na dobu 10 let.⁹⁹ Soudní senát zasedal ve složení JUDr. Josef Prášek (předseda), JUDr. Věra Kaplanová a JUDr. Jan Chvojka (soudci z povolání), Anna Součková a Josef Fišer (soudci z lidu). Prokuraturu zastupoval JUDr. Ervín Munk. Obhájcem byl JUDr. Vojtěch Koval. Kühnel následně prošel věznicemi Plzeň-Bory, Ostrava a Leopoldov, kde byl pracovníě zařazen jako nástrojař. Počínaje rokem 1957 se začal výrazně zhoršovat jeho zdravotní stav. Trpěl rozedmou plic, průduškovým katarem, srdeční slabostí a stále častějšími astmatickými záchvaty. V srpnu 1960 byl ze zdravotních důvodů přeložen do věznice ve Valdicích, kde již z důvodu pokročilé nemoci nepracoval. Dne 7. února 1962 zemřel na srdeční selhání.¹⁰⁰

Přestože mu byl amnestií prezidenta republiky z 1. prosince 1957 odpuštěn zbytek nedopracovaného vedlejšího peněžitého trestu ve výši 2 000 Kčs, z ostatních amnestií byl jakožto „organizátor široce založené protistátní skupiny“ vyloučen. Neúspěšné byly též všechny žádosti o milost, obnovu soudního řízení či odvolání proti vyloučení z amnestie prezidenta republiky, a to i na sklonku jeho života, kdy již byl v důsledku těžké choroby téměř trvale upoután na lůžko. I v případě jeho vůbec poslední žádosti o podmíněné propuštění z léta 1961 dospěl Krajský soud v Hradci Králové k závěru, že u odsouzeného nejsou dány podmínky pro podmíněné propuštění, poněvadž byl již jednou pro protistátní čin trestán a dopustil se opětovně jednoho z nejtěžších trestných činů proti základem republiky.¹⁰¹

Skutečnost, že již nejpozději počátkem roku 1958 měly příslušné orgány dostatek informací odhalujících mnohé nesrovnalosti a pozadí celého případu, dokumentuje zpráva Inspekce ministra vnitra mající jakožto interní přísně tajný materiál vysokou vypovídací hodnotu. Její součástí je i Kühnelova výpověď z února téhož roku

97 NA, f. Státní soud Praha – neuspořádáno, sp. zn. 9 Ts I 8/51, Kühnel Josef, Rozsudek Státního soudu v Praze ve věci Kühnel Josef z 16. 3. 1951, s. 45–48.

98 Tamtéž, Protokol o hlavním líčení ve věci Kühnel Josef z 16. 3. 1951, s. 42–44.

99 Tamtéž, Rozsudek Státního soudu v Praze ve věci Kühnel Josef z 16. 3. 1951, s. 45–48.

100 NA, f. SŠNV – neuspořádáno, osobní spis Josefa Kühnela, List o prohlídce mrtvého z 8. 2. 1962. Sestře Marii Dobruské bylo týden po Kühnelově skonu dopisem stroze oznámeno, že její bratr zemřel a tělo bylo pohřbeno žebem. Tamtéž, Dopis o vyrozumění o úmrtí Josefa Kühnela ze 14. 2. 1962, nestránkováno.

101 NA, f. Státní soud Praha – neuspořádáno, sp. zn. 9 Ts I 8/51, Josef Kühnel – usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ve věci podmíněného propuštění z 29. 9. 1961, nestránkováno.

Petr Svoboda

uskutečněná ve věznici v Leopoldově. V závěru zprávy se konstatuje, že Kühnel vyvíjel hned po únoru 1948 ilegální činnost, neboť zakládal skupiny z bývalých funkcionářů národně socialistické strany. Prostřednictvím Boženy Dvořákové, která mu od JUDr. Vlastislava Chalupy doručila ilegální letáky s názvem *Pochodeň*, se v létě téhož roku na jeho osobu napojila StB. *Od této doby je trestná činnost jmenovaného řízena bývalými pracovníky MV a jmenovaný je k trestné činnosti provokován. Například výzva k odchodu do zahraničí. V rozsudku je Kühnel obviňován, že dodával prostřednictvím dr. Chalupy zprávy o vnitrostranických poměrech v Československé straně socialistické a zprávy o činnosti ilegální organizace do ciziny. Toto nelze jmenovanému dávat za vinu, neboť zprávy, které podával dr. Chalupovi, byly ve skutečnosti dávány bezpečnosti.*¹⁰²

Hlavní důvod, proč Josef Kühnel zůstával dlouhá léta ve výkonu trestu a jeho žádosti o obnovu řízení či podmíněně propuštění byly zamítány, lze pravděpodobně spatřovat ve snaze o krytí systému práce StB a úsilí zastřít zcela prokazatelné používání nezákonných metod. Lze tak usuzovat na základě výše citované zprávy Inspekce ministra vnitra, kde se dále uvádí, že *vzhledem k tomu, že šetřením byly zjištěny nové závažné skutečnosti, které nebyly známy soudu při přelíčení, bylo by nutné řešit případ Kühnela obnovou trestního řízení. Jelikož dr. Chalupa je dodnes aktivním spolupracovníkem orgánů MV, je nebezpečí, že při obnově bude dr. Chalupa prozrazen. Z toho důvodu by bylo vhodné, aby ministerstvo spravedlnosti vypracovalo návrh na prominutí zbytku trestu odsouzeného Kühnela cestou milosti prezidenta republiky. Odsouzený Kühnel se ve výkonu trestu chová dobře, [...] je práce neschopen a trvale nemocen.*¹⁰³ Josef Kühnel zůstával natolik nebezpečným svědkem jedné z nejobludnějších zpravodajských her StB, že nakonec nebylo vyhověno ani žádosti o prominutí zbytku trestu cestou milosti prezidenta republiky v době jeho rychle se zhoršujícího zdravotního stavu, kdy již bylo zcela zjevné, že umírá.

V dubnu 1969 podala Marie Dobruská na základě zákona č. 82/1968 Sb. žádost o soudní rehabilitaci ve věci svého zesnulého bratra. Během přezkumného řízení byly pochopitelně zjištěny podstatné nesrovnalosti a podivné souvislosti celého případu. *Tvrzení, že Josef Kühnel byl od 13. 4. 1949 v rukách ilegálních pracovníků a že jimi měl být převeden do ciziny, uvádí se v návrhu na zahájení obnovy soudního řízení, vzbuzuje vážné pochybnosti. Tímto způsobem nelze totiž vysvětlit, že 13. 4. 1949 mohlo dojít ke schůzce Kühnela s Kuncem, neboť Bedřich Kunc byl v této době již ve vazbě státní bezpečnosti a týž den byl s ním sepsán protokol založený v podsvazku. [...] Dále bylo zjištěno při prověřování zákonnosti odsouzení Zdeňka Slavíka a spol. [...], že Josef Kühnel byl ve styku s orgány státní bezpečnosti, vydávajícími se za ilegality, a byl jimi skrýván v jisté chatě v Krkonoších, kde vypracoval pokyny pro rozvíjení protistátní činnosti. Tyto pokyny byly doručeny spolupracovníkem StB Zdeňku Slavíkovi, jehož činnost byla potom pod kontrolou StB. V květnu 1949 byl Josef Kühnel oficiálně zatčen. [...] Rovněž dr. Chalupa byl spolupracovníkem StB, jak vyplývá ze zprávy inspekce ministra vnitra. [...] Podle této zprávy byl dr. Chalupa zatčen 7. 4. 1948 a bylo rozhodnuto orgány StB nestíhat ho, ale využít k odhalování činnosti ilegálních organizací.*

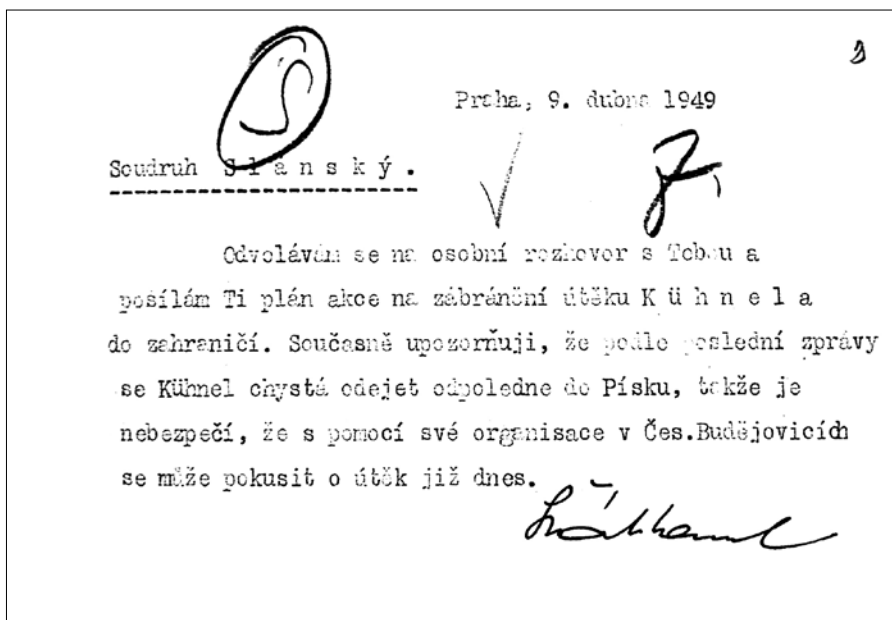
102 ABS, f. A 8/1, inv. j. 707, Zpráva Inspekce ministra vnitra č. IM-014/58 o prošetření případu Josefa Kühnel z 20. 2. 1958, s. 5.

103 Tamtéž.

Odboj pod kontrolou Státní bezpečnosti

Na dr. Chalupu, který vystupoval pod krycím jménem „major Král“, byli napojováni někteří bývalí členové nár. soc. strany a tuto činnost sledovaly orgány StB.¹⁰⁴

V souvislosti s nepříznivým posrpnovým vývojem vzala Marie Dobruská v prosinci 1972 svůj návrh zpět.¹⁰⁵ Josef Kühnel byl rehabilitován až v listopadu 1990 rozhodnutím Městského soudu v Praze. Jeho životní příběh je příkladem odvahy a občanské statečnosti jednotlivce v nelehké době nastupujícího komunistického režimu. Odbojová činnost Josefa Kühnela a jím vytvořených ilegálních skupin dokumentuje postoje a motivy účastníků protikomunistické rezistence, zároveň je však nezpochybnitelným a prokazatelným důkazem o provokacích a zcela nezákonných praktikách, které na přelomu čtyřicátých a padesátých let představovaly běžnou pracovní metodu Státní bezpečnosti.

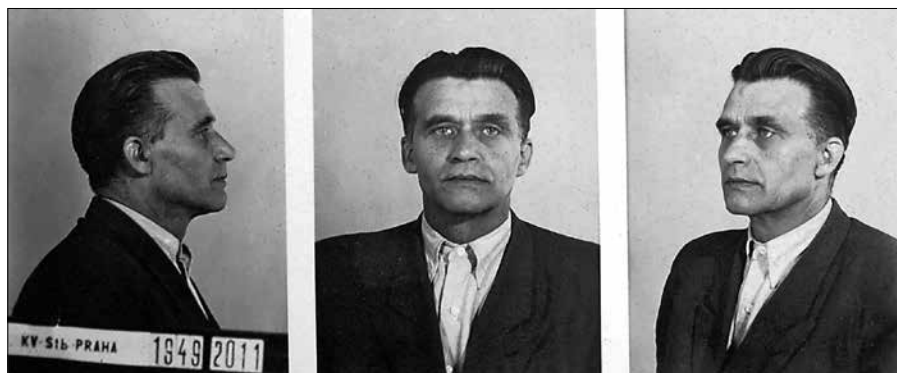
Přepis Karla Švába adresovaný Rudolfu Slánskému, který zpečetil osud Josefa Kühnela

Zdroj: ABS, f. 310, sign. 310-74-5, sv. 81

104 Archiv hlavního města Prahy, f. Městský soud Praha – neuspořádáno, sp. zn. 17 Tr 161/69, Kühnel Josef, Návrh na zahájení přezkumného řízení ve věci Josefa Kühnela z 26. 5. 1969 podle zákona o soudní rehabilitaci č. 82/1968 Sb., s. 1-6.

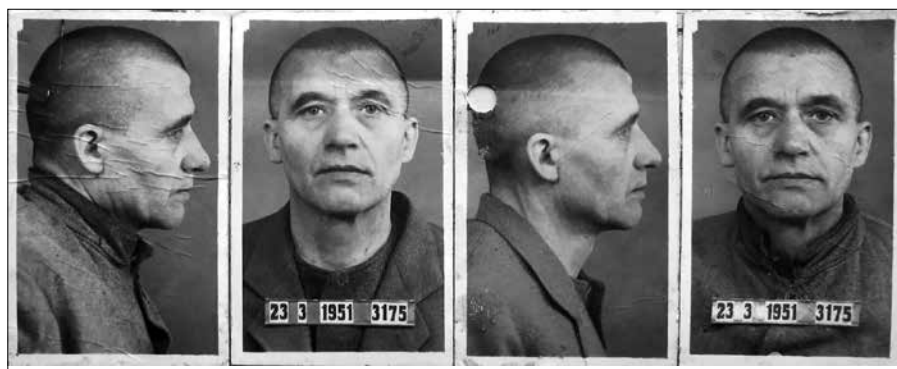
105 Tamtéž, s. 26.

Petr Svoboda

Josef Kühnel ve vyšetřovací vazbě...

Zdroj: ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-7964 MV, Kühnel Josef a spol., podsvazek

a po dvou letech věznění...

Zdroj: NA, f. SSVN – neuspořádáno, vězeňský spis Josefa Kühnela